

1

יְהוָה לִי בְצֵאתִי מִמִּצְרַיִם: ^א וְהָיָה לְךָ
 לְאוֹת עַל־יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עַיִנֶיךָ לְמַעַן
 תִּתְּנֶה תּוֹרַת יְהוָה בְּפִיךָ כִּי בְיַד
 חֲזָקָה הוֹצֵאתָ יְהוָה מִמִּצְרַיִם: ^ב וְשָׁמַרְתָּ
 אֶת־הַחֲקֵה הַזֹּאת לְמוֹעֵדָה מִיָּמִים
 יְמִימָה: ^פ וְהָיָה כִּי־יִבְאֵךְ יְהוָה אֶל־

במפקי מצרים: ט ויהי לך לאות
 על ידך ולזכרון בין עיניך לדבר
 תהי אוריתא ביי בפומך ארי
 בידא תקיפא אפקה י מצרים:
 ותמר ית קמא תרא לזמנה
 מזמן לזמן: יא ויהי ארי יעלנה י

לקט בדור

רש"י

השאלה בעצמו אינו מוכרח שכוונתו לכם ולא לו, לזה רמז
 חסובתו בתוך חסובת שאינו יודע לשאול (ב"ב: יב)
 יציאת מצרים הכתובה בסוף פסוק, ונדרש מסיפא לרישא
 כלומר מה שהוציך ביד חזקה זאת תהיה לך לאות על ידך
 (סד"ד: יג) שסתם יד היא יד שמאל, שנאמר (ישעי'
 מ"ח) אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים, ואומר (שופ'
 ה') ידה לימד תשלחנה וימינה וכו' (מכיל'): יד
 פירש"י צמחות בדרך השני לשון אחר ידכה יד כהה עמיה
 בלא כח עכ"ל, ולא כש"ח שכתב לשון חושך: טו בגמ' ר'
 עקיבא אומר לא נאמר חוקה זו אלא לענין פסח בלבד, ופירש"י דחיירי זה לעיל מניה והאי מימים ימימה משנה לשנה

עשה ה' לי ולא לך, שאילו היית שם לא היית כדאי
 ליגאל (מכיל'): על ידך וזכרון בין עיניך.
 (רולא לומר) שתכחוצ פרשיות הללו ותקשרם בראש
 ובזרוע: על ידך. (על יד שמאל^א) (מכיל' - חנח' - מנחות
 ל"ו), לפיכך ידכה מלא בפרשה שנייה, לדרוש זה יד
 שהיא כהה^ב (מנחות ט: י) מימים ימימה. משנה
 לשנה^ג (עירובין ז"ג): (יא) (והיה כי יבאך. יש

אור החיים

שעל כל פנים הוא צריך להגיד אפילו צינו לבין
 עצמו אם כן למה אמר לבנך, ואולי שבחמלעות
 היחוד אני מצין כן ולא בלא יחוד^א). ואפשר עוד
 שירמוז באומרו והגדת לבנך שאם יגיד הגדה
 האמורה בענין יזכהו ה' שיגיד לבנו וכדי שלא
 תטעה לומר דוקא^ב, לזה אמר לאמר:
בעבור זה^ג אולי שרמוז בחיבת זה י"ב מצות
 הרשומים בחג הפסח, ג' דברים פסח מלא ומרוק,
 והגדה, וז' ימי החג, וקידוש יום א' וצ"ס^ד, הרי
 י"ב כמספר ז"ה, והוא אומרו בעבור זה עשה וגו',
 והגם שז' ימי החג לענין תרי"ג מצות אינם נמנים
 (ז' מצות^ה):

משובח, והוא אומרו והגדת דברים קשים שלב
 האדם נעקש מהם, ואחר כך מסיים בשבח, והוא
 אומרו לאמר אמירות משובחות משמחים את הלב
 ומסעדים אותו, ואמר ציוס ההוא הודיע במתק
 לשון צדיק כי הלילה ההוא יום תקרא לא לילה,
 והוא אומרו (תהלים קל"ט) ולילה כיום יאיר, ולא
 חש שתטעה לומר יום ממש ממה שגמר אומר
 בעבור זה שהוא בשעת מלא כו' כאומרם ז"ל. ואולי
 כי סמך ציוס ההוא עם והגדת כי גם נס זה^א
 בכלל מצות ההגדה. עוד יראה באומרו לאמר להיות
 שאמר והגדת לבנך תינח אם יש לו בן אם אין לו בן
 יהיה פטור^ב תלמוד לומר לאמר שעל כל פנים
 צריך להגיד אפילו צינו לבין עצמו. ואם חאמר כיון

אור בדור

קסג) שאומו לילה כיום יאיר. קסד) מסיפור יציאת מצרים.
 קסז) ולא אמר בעבור אלו. קסה) פירוש יום טוב האי
 ויום טוב ה' שהוא שביעי של פסח, ונחשב לאחד.
 קסח) אצל בדרך רמז נוכל למנותו לו.

בְּחֹק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם
 מִבֵּית עֲבָדָיִם: 10 וַיְהִי כִּי־הִקְשָׁה
 פְּרַעֲהַ לְשַׁלְּחָנוּ וַיַּהֲרֹג יְהוָה כָּל־בְּכוֹר
 בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר אָדָם וְעַד־בְּכוֹר
 בַּהֵמָה עַל־כֵּן אֲנִי זֹבַח לַיהוָה כָּל־פֶּטֶר
 רֶחֶם הַזְּכָרִים וְכָל־בְּכוֹר בְּנֵי אִפְרָיִם:
 11 וְהָיָה לְאוֹת עַל־יְדֹכָהּ וּלְמוֹטָפֶת בֵּין
 עֵינֶיךָ כִּי בְּחֹק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה
 מִמִּצְרַיִם: ססס

קָה בְּחֹק יָד אִפְרָיִם
 מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדָיו: 10 וְהָיָה
 אֲרֵי אִקְשָׁה פְּרַעֲהַ לְשַׁלְּחָנוּ
 וְקָטַל כָּל בְּכוֹרָא בְּאֶרֶץ
 מִצְרַיִם מִבְּכוֹרָא דְאִנְשָׁא וְעַד
 בְּכוֹרָא דְבְעִירָא עַל כֵּן אֲנָא דְבַח
 קָדָם כָּל פֶּתַח וְקָרָא דְכָרִין וְכָל
 בְּכוֹרָא דְבְנֵי אִפְרָיִם: 11 וְהָיָה לְאוֹת
 עַל יָדָא וְלְמוֹטָפֶת בֵּין עֵינֶיךָ אֲרֵי
 בְּחֹק יָד אִפְרָיִם מִמִּצְרַיִם:
 ססס

רש"י

לקט בדור

חכמה (מכילת): (עז) ולמוטפות בין עיניך. תפילין
 (אונקל.) ועל שם שהם ארבעה צדדים קרוין
 טוטפות, טע בכתיב שחיס פת באפריקי שחיס
 (חגית - מנחות ל"ד), ומנחם חזרו עם (יש"כ"א ב') והטף
 אל דרום (י), אל תטיפו (מכילת ב' ו'), לשון דבור, כמו
 ולזכרון בין עיניך (האמורה צפרטה ראשונה)
 שהרואה אותם קשורים בין העינים זכור* הכס
 וידבר ב:

חסלת פרשת בא

שינוי נוסחאות • בגרס • זכר.

כה) פ"י תפילין של ראש יש לו צדדים ד' צדדים ל"י פרשיות.
 כחפי שם מקום, וכן אפריקי: כו) דבר נביאחך אל יושבי
 דרום, וכן צמיכה אל יטיפו פ"י נביאי הקב"ה אל ידברו
 נביאחם (רד"ק), וגם לפי זה שייך לשון זה לתפילין של
 ראש, גם דומה לשון האמור צפרטה ראשונה ולזכרון בין
 עיניך, שתפילין של ראש מגולה הוא וכל רואו זכור וידבר
 מיחודו יחזק שמו בעולם ושנוכח נסים ונפלאות, ואשר לו
 הכח והממשלה בעליונים וצמחמונים:
 נברך ונודה לשמו, שפיעני בפרשת בא

אור החיים

צדק הוא יש צמדותיו צ' צמינות, הא' תקרא יד
 הגדולה, והא' תקרא יד החזקה, היד הגדולה
 היא לך החסד והטוב, והיד החזקה היא הגבורה
 המשלמת לעושה רעה כרעתו, והנה צהולאת
 ישראל ממלרים נטה ה' יד החזקה והכה שונאיו
 עשר מכות, אשר לזה גמר אומר האדון שחיה
 הנחת תפילין צמחצת זכרון ציד ככה שלנו שהיא
 דוגמת יד החזקה המוליאה אותנו ממלרים, וזה
 הוא שאמר הכחצ כאן כי צחוק יד וטון. והגם
 שמנינו שאמר צהרצב פעמים יד הגדולה זו
 הסכמת מדת הרחמים למדת הדין אצל עיקר
 המשפט יד החזקה יתכנה:

אומרים כי פסוק זה שלא צליל פסח נאמר אלא
 צמלות קדושת פטר רחם ואין לורך צהגדה זולת על
 ידי שאלה, ורצותינו ז"ל (מכילתא) כנגד ד' צמים
 וכו' זה דרך דרש:
 12. ודיה לאות על ידכה וגו'. רצותינו ז"ל
 אמרו (מנחות ל"ז) ידכה יד כהה
 שהוא יד שמאל, ולריך לדעת מדוע לא צחר ה'
 ציד ימין לעשות צו המלוה כי הוא המשוחת,
 ורצותינו אמרו (שם) להיותו מכון כנגד הלצ
 שצד שמאל, ודצריהם חמת, אלא שנראה לי לחת
 טוב טעם כי הכחצ עלמנו נתן טעם הדבר צמה
 שחצ כי צחוק יד, כי יש לך לדעת כי האדון

י הדבר א'
 ככל להפון
 והשמיעו נ
 סביביך: 10
 גם נפל אי
 מולדתנו כ
 העביר המ
 בהרים וככ
 נה לשמה
 מצפון בא
 נסו יחדיו
 בנחש ילך
 יערה נאם
 כ הבישה
 ישראל הנ
 ועל מלכיו
 וביד נבוכו
 נאם יהוה:
 מושעך מן
 ושאלו ואין
 אני כי אעי

וְשִׁימְנֵי כַחוֹתָם עַל-לֶפֶף כַּחוֹתָם עַל- וְזוּעֵךְ כִּי-עָזָה כְּמוֹת קָשָׁה כְּשֹׂאֹל קִנְיָה רִשְׁפִּיהָ רִשְׁפֵי אִשׁ

וְאֶמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּיָוֵם הַהוּא לְדַבְּוֹנֵהוּן, בְּבָעוּ מִנֶּה שְׂוֵי יָתָן בְּגִלְף דְּעֻקָּא עַל לֶפֶף, בְּגִלְף דְּעֻקָּא עַל

אֲדַרְעָה, דְּלֹא נוֹסִיף עוֹד לְמַהוּי גְּלִיין, אַרְוֹם תְּקִיפָא כְּמוֹתָא אֶהְבֵּת אֶלְהוּתְךָ, וְחִסְיָנָא כְּגִיְהֵם קִנְיָתָא דְּעָמָא מְקַנְאָן לָן, וְדָבְכוּ דִּנְטְרוּן לָן דְּמָיָא לְגוֹמְרוּן דְּאִשְׁא דְּגִיְהֵם דְּבָרָא רִשְׁי

(1) שִׁימְנֵי כַחוֹתָם. נִשְׁכַּל לְאוֹתָהּ הַחֲזָקָה שֶׁמִּתְמַנֵּי עַל לֶבְךָ, שֶׁלֹּא תִשְׁכַּחנִי, וְתִרְאֶה כִּי עוֹזָה כְּמוֹת הַחֲזָקָה הַחֲזָקָה שֶׁאֶתְנִיחַ עָלַי כִּנְגַד מִיַּתְמִי שְׂאֵנִי נִהְרַגְמִי עֲלֶיךָ: קָשָׁה כְּשֹׂאֹל קִנְיָה. וְהִמְגֵר שֶׁמִּתְקַנְאוּ

מִצוּדַת דוּד

(1) שִׁימְנֵי. לִכְן שִׁים אוֹתִי עַל לֶבְךָ לְבַל תּוֹזוּ אֶהְבֵּה לְעוֹלָם, כְּמוֹ הַחוֹתָם הַנִּיתָן עַל הַיָּד וְאִינָה זֹה מִשֵּׁם: כַּחוֹתָם עַל זְרוּעֶךָ. כְּמוֹ הַחוֹתָם הַנִּתָּן עַל הַיָּד, כֵּן שִׁים אוֹתִי עַל זְרוּעֶךָ. וְהוּא כֹּפֵל עֵינַי בְּמַלּוֹת שׁוֹנוֹת: כִּי עוֹזָה כְּמוֹת אֶהְבֵּה. אֶהְבֵּה שִׁישׁ לִי אֶלֶיךָ הִיא חֲזָקָה כְּמוֹת, כִּי הִיא עוֹמֶדֶת נֶגֶד הַמוֹת לְבַל יוֹכַל לְבַטֵּל אוֹתָהּ, וְרוּצָה לּוֹמֵר יוֹתֵר אֶקְבַּל עָלַי הַמִּיתָה מִלְּהַסִּיר אֶהְבֵּתִי מִמֶּךָ, וְלִכְן מִהֲרָאוּי שְׁלֹא תִסִּיר אֶהְבֵּתְךָ מִמֶּנִּי. וְהַנִּמְשָׁל הוּא לְאַחֲדִים עִם הַמִּשְׁלָּ: קָשָׁה כְּשֹׂאֹל קִנְיָה. הַקִּנְיָה הוּא דָבָר קָשָׁה כְּהִירִידָה אֶל הַשְּׂאֹל. וְכֵאלוֹ תֹאמֵר בּוֹה אִם תִּסִּיר אֶת אֶהְבֵּה לְהַפְרֵד עוֹד מִמֶּנִּי, מְאוּד יִקְשֶׁה עָלַי הַקִּנְיָה בְּרָאוּתִי הַנְּעוֹרֹת בְּנוֹת גִּילֵי יוֹשְׁבוֹת תַּחַת כְּעִלְיָהּ וּמִתְעַנְּגוֹת, וְאִנִּי אֶהְיֶה בְּדוּדָה וּגְלִמְרוּדָה. וְהַנִּמְשָׁל הוּא לּוֹמֵר אִם עוֹד אֶשָׁב בְּגוּלָה, יִקְשֶׁה עָלַי הַקִּנְיָה בְּרָאוּתִי כֹל הָאוֹמוֹת יוֹשְׁבִים בְּאַרְצָם בְּטַח וְשֶׁאֵין וְאִנִּי אֶהְיֶה גוּלָה וְסוּרָה: רִשְׁפִּיהָ רִשְׁפֵי אִשׁ

מִצוּדַת צִיּוֹן

(1) כַּחוֹתָם. הוּא הַטְּבַעַת הַעֲשׂוּי לְחַתוּם בּוֹ כְּתוּבִים. וְכֵן חוֹתֶמֶךָ וּפְתִילְךָ (נִלְשָׁים לֹא יֵשׁ): עוֹזָה. חֲזָקָה: כְּשֹׂאֹל. הוּא כּוֹר הַקֶּבֶר: קִנְיָה. עֵינַי צַעַר מֵהַ בְּרָאוּת דָּבָר מֵהַ בּוֹלֵת וְהוּא לֹא יוֹכַל לְהַשִּׁיגוֹ. כְּמוֹ וְחֻקָּא רַחַל בְּאֶהְבֵּתָה (שֵׁם ל) (6): רִשְׁפִּיהָ. עֵינַי גַּחַלַת הַבּוֹעֵרֶת. וְכֵן וּמְקִינֵיהֶם לְרִשְׁפִּים (מִסְּלֵם עִם מֵת):

מִצוּדַת צִיּוֹן

שְׁלֵהֲבַת יְהוָה. שְׁלֵהֲבַת הוּא עֵינַי לֵה (לְאוֹן טו 6), וְרוּצָה לּוֹמֵר לְהַבֵּת אֶת הַמְּקָרָא כְּשֶׁרוּצָה לְהַגְדִּיל דָּבָר מֵהַ כֹּ אֶרֶץ מִאֲפִלְיָה (יִרְמִיָּה ז 6) וְרַבִּים כְּמוֹ כְּבוֹי: יִשְׁטַפּוּהָ. עֵינַי גְּרִיפָה עַל יְ אֶתְשֹׁטֵף סְפִיחָה (לְאוֹן ז יט): הוֹן. עו (מִשְׁלֵי 6 יג): בּוֹז יְבוּזוּ. מ

מִצוּדַת צִיּוֹן

לְבַטֵּל אֶת אֶהְבֵּה. וְאִם מִי יִתֵּן אוֹתוֹ וְיִלְעָגוּ עֲלָיו, עַל שְׁלֵהֲבַת הַשֵּׁב מִהֲרָאוּי שְׁלֵהֲבַת עוֹד אֶהְבֵּתְךָ

מִצוּדַת צִיּוֹן

זֶן מִיָּם רַבִּים לֹא יוֹכְלוּ לְכַבּוֹת. אֶת יִשְׁטַפּוּהָ. זֶה כִּי אִמְנֵם אִם יִתֵּן אִישׁ שְׂאִין דָּבָר נִעְרַכָּה אֶת הַלְּהַבֵּת

מִצוּדַת צִיּוֹן

זֶן מִיָּם רַבִּים וְגוֹי. מִיָּם רַבִּים יִהְיֶה אֶהְבֵּה, לְפִיכֶךָ אֵין עֵבִירָה מִכְּבַּה מִיָּם רַבִּים וְגוֹי. מִיָּם רַבִּים אֵלוֹ אוֹמֵר הַמּוֹן עֲמִים רַבִּים כְּהַמוֹת יָמִים יִהְיֶינּוּ אֶהְבֵּה, אֶת אֶהְבֵּה שֶׁהַקְּבִיָּה אוֹהֶבֶת אֶתְכֶם אִמֵּר ה', וְנִהְרֹת לֹא יִשְׁטַפּוּהָ אֶתְכֶם שְׂנֵאמֵר בְּיוֹם הַהוּא יִגְלַח ה' בְּתַעֲרֹר וְגוֹי, וְנִאמֵר וְלִכְּנֵה ה' מַעֲלָה עָלָיָה אִם יִתֵּן אִישׁ וְגוֹי. אִם פּוֹתְחִין כֹּל הָאוֹצְרוֹת שֶׁלָּהֶם וְנִתְּנִים כְּדָבָר אַחֵר

מִצוּדַת צִיּוֹן

לֹא הָאֵשׁ מִכְּבַה לְמִים וְלֹא הַמִּים מִכְּבִין לְאֵשׁ. (שֵׁם).

מִצוּדַת צִיּוֹן

לֹא הָאֵשׁ מִכְּבַה לְמִים וְלֹא הַמִּים מִכְּבִין לְאֵשׁ. (שֵׁם).

לֹא הָאֵשׁ מִכְּבַה לְמִים וְלֹא הַמִּים מִכְּבִין לְאֵשׁ. (שֵׁם).

לֹא הָאֵשׁ מִכְּבַה לְמִים וְלֹא הַמִּים מִכְּבִין לְאֵשׁ. (שֵׁם).

יְתִיב יי בְּיוֹמָא תִּנְיָנָא לְכַרְיָאֵת עֲלֵמָא, לְאוֹקִידָא בִּיהַ פְּלַחֵי פּוֹלְחֵנָא נוֹכְרָאֵה: וְאִמֵּר מְרִי עֲלֵמָא לְעַמִּיָּה בֵּית יִשְׂרָאֵל, אֵלוּלֵי מִתְּבַנְשִׁין בְּ יֵת רַחֲמֵי מִנֶּה, וְאִי מִתְּבַנְשִׁין יְבָלִין לְמַמְחֵי יְתִיד מִעֲלֵמָא אִנָּא מִהֲדַר לִיָּה כְּפִיל לְעַ שְׂפִיתֵי חֲכָמֵי ק דְּקִשְׂיָא לִיָּה דְּכַתִּיב אִם יִתֵּן אִי וְלֹא כְּתִב תְּמוֹרֹת מֵהַ יִתֵּן. לִכְן אֶהְבֵּתְךָ, כְּלוֹמֵר אֶהְבֵּתְךָ הַנּוֹכְרֹת לְפָרֶשׁ: רַבְתָּב וְכִיתֵּי דִינּוּ, מִדְּאֵי רַבִּים:

לֹא יִשְׁטַפּוּהָ. עַל יְדֵי מוֹזֵק וְאֵ לְהַמִּיר לְהַבְנֵת ק: בּוֹז יְבוּזוּ

מִצוּדַת צִיּוֹן שְׁלֵהֲבַת יְהוָה. שְׁלֵהֲבַת הוּא עֵינַי לֵה (לְאוֹן טו 6), וְרוּצָה לּוֹמֵר לְהַבֵּת אֶת הַמְּקָרָא כְּשֶׁרוּצָה לְהַגְדִּיל דָּבָר מֵהַ כֹּ אֶרֶץ מִאֲפִלְיָה (יִרְמִיָּה ז 6) וְרַבִּים כְּמוֹ כְּבוֹי: יִשְׁטַפּוּהָ. עֵינַי גְּרִיפָה עַל יְ אֶתְשֹׁטֵף סְפִיחָה (לְאוֹן ז יט): הוֹן. עו (מִשְׁלֵי 6 יג): בּוֹז יְבוּזוּ. מ

לְבַטֵּל אֶת אֶהְבֵּה. וְאִם מִי יִתֵּן אוֹתוֹ וְיִלְעָגוּ עֲלָיו, עַל שְׁלֵהֲבַת הַשֵּׁב מִהֲרָאוּי שְׁלֵהֲבַת עוֹד אֶהְבֵּתְךָ

מִצוּדַת צִיּוֹן

זֶן מִיָּם רַבִּים לֹא יוֹכְלוּ לְכַבּוֹת. אֶת יִשְׁטַפּוּהָ. זֶה כִּי אִמְנֵם אִם יִתֵּן אִישׁ שְׂאִין דָּבָר נִעְרַכָּה אֶת הַלְּהַבֵּת

מִצוּדַת צִיּוֹן

זֶן מִיָּם רַבִּים וְגוֹי. מִיָּם רַבִּים יִהְיֶה אֶהְבֵּה, לְפִיכֶךָ אֵין עֵבִירָה מִכְּבַה מִיָּם רַבִּים וְגוֹי. מִיָּם רַבִּים אֵלוֹ אוֹמֵר הַמּוֹן עֲמִים רַבִּים כְּהַמוֹת יָמִים יִהְיֶינּוּ אֶהְבֵּה, אֶת אֶהְבֵּה שֶׁהַקְּבִיָּה אוֹהֶבֶת אֶתְכֶם אִמֵּר ה', וְנִהְרֹת לֹא יִשְׁטַפּוּהָ אֶתְכֶם שְׂנֵאמֵר בְּיוֹם הַהוּא יִגְלַח ה' בְּתַעֲרֹר וְגוֹי, וְנִאמֵר וְלִכְּנֵה ה' מַעֲלָה עָלָיָה אִם יִתֵּן אִישׁ וְגוֹי. אִם פּוֹתְחִין כֹּל הָאוֹצְרוֹת שֶׁלָּהֶם וְנִתְּנִים כְּדָבָר אַחֵר

מִצוּדַת צִיּוֹן

לֹא הָאֵשׁ מִכְּבַה לְמִים וְלֹא הַמִּים מִכְּבִין לְאֵשׁ. (שֵׁם).

מִצוּדַת צִיּוֹן

לֹא הָאֵשׁ מִכְּבַה לְמִים וְלֹא הַמִּים מִכְּבִין לְאֵשׁ. (שֵׁם).

מִצוּדַת צִיּוֹן

לֹא הָאֵשׁ מִכְּבַה לְמִים וְלֹא הַמִּים מִכְּבִין לְאֵשׁ. (שֵׁם).

לֹא הָאֵשׁ מִכְּבַה לְמִים וְלֹא הַמִּים מִכְּבִין לְאֵשׁ. (שֵׁם).

לֹא הָאֵשׁ מִכְּבַה לְמִים וְלֹא הַמִּים מִכְּבִין לְאֵשׁ. (שֵׁם).

תרגום

שיר השירים ח

קו

יְתִיבָה יי בְּיוֹמָא תַעֲנֵנָא
 לְבַרְיָאָת עֲלֵמָא, לְאוֹקִידָא
 בֵּיה פִּלְחֵי פּוֹלְחָנָא
 נוֹכְרָאָה: וְאָמַר מְרִי
 עֲלֵמָא לְעַמִּיה בֵּית
 יִשְׂרָאֵל, אֱלוֹלֵי מַתְבַּנְּשִׁין כֹּל
 עַמְמָי דְּמַתִּילִין לְמוֹי דְּיֻמָּא
 דְּאַגּוּן סַגְיָאִין, לֹא יִכְלִין
 לְמַטְפֵי יֵת רַחֲמֵי מְנַד, וְאֵי
 מַתְבַּנְּפִין כֹּל מַלְכֵי אַרְעָא
 דְּמַתִּילִין לְמוֹי דְּנִהְרָא
 דְּנַגְיָד בְּתַקּוֹף, לֹא יִכְלִין
 לְמַמְחֵי יִתְיָד מֵעֲלֵמָא,
 וְאֱלוֹלֵי יְהִיב גְּבַר כֹּל
 מְמוֹן בֵּיתֵיה לְמַקְנֵי חוֹכְמָתָא
 בְּגִלוּתָא, אֲנָא מְהַדְרִי לֵיה
 כְּפִיל לְעֲלֵמָא דַּאֲתִי,
 וְכֹל בְּזוּזָא דִּי בּוּזוּן
 מִן מְשֻׁרְתֵיה דְּגוּג יְהִי
 דִּי לֵיה:

ישראל
 לרבונתו,
 שוי יתן
 גל לפך,
 על
 וחסידא
 ם דברא

כל מקום
 זוס נקס:
 קה הנאה
 יול הנקוד

תבים. וכן
 שאול. הוא
 מה בולת
 ותה (שם ל
 ם לרשפים

תך ממני.
 ל. וכאילו
 בנות גילי
 לה, יקשה
 ישפי איש

ך: כחותם
 הארץ: כי
 ים: קשה

וראל, כמו
 ן את עשו,
 יד, אהבה
 של שמד
 . (שם).

ל הקב"ה
 הו בזרים,
 גר וישטם
 טף ליוסף
 אה שקנא
 יד, קשה
 עבר עליו
 גא לציון,
 ז.
 ול מעלה,
 (שם).

שפת חכמים

רש"י

ק דקשיא ליה דכתיב אם יתן איש את כל הון ביתו, ולא כתב תמורת מה יתן. לכן פירש כדי להמיר אהבתך, כלומר אהבתך הנוכרת, ולא צריך הכתוב לפרש: ד כתב ובית דינו, מדאמר אחות לגו, לשון רבים:

על רשפי מלמדנו על תינח אש שהיא דנקה לשלשנא ית, לומר, אש של שלשנא ית: (ז) מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה. על שכינס שלשון רשפים נטל עליהם לשון לא יכבו: מים רבים. האומות: ונהרות. שריהם ומלכיהם:

לא ישטפודה. על ידי חזק ואימה ואף על ידי פמיו והסמטה: אם יתן איש את כ"ל הון ביתו. כדי להמיר מהנתן ק: בוז יבוזו לו. כל אלה הקצ"ה הוא וצית דינו ר מעידין שכן כנסת ישראל מתרפקת על

מצודת ציון

מצודת דוד

שלהבת יה. שלהבת הוא ענין להב. כמו חיבש שלהבת (ליוז טו א), ורוצה לומר להבת אש גדולה כי כן דרך המקרא כשרוצה להגדיל דבר מה סומכו למלה השם. וכן ארץ מאפליה (ימיה ז א) ורבים כמוהו: ז) לכבות מלשון כבוי: ישטפודה. ענין גריפה על ידי חזק הרדיפה. וכן השטף ספיחיה (ליוז יי ט): הון. ענין עושר. וכן הון יקר (משלי א י): בוז יבוזו. מלשון בזיון:

שלהבתיה. גחלת האהבה היא כרשפי אש וכשלהבת גדולה. רוצה לומר אהבתי אליך שמורה לעולם כחמימות הגחלת המתקיימת זמן מרובה. וגם היא חזקה כלהבת אש גדולה השורף בחזקה. והנמשל הוא לאחדים עם המשל: (ז) מים רבים. לפי שהמשיל את האהבה באש, לכן אמר מים רבים וכו' לשון הגופל בכבוי האש. ורוצה לומר לא יועיל שום הסתה ופתוי לבטל את האהבה. ואם מי יתן כל הון ביתו כעבור האהבה להמיר אותה בשנאה, הנה כל בני עולם יבוזו אותו וילעגו עליו, על שלא השכיל לדעת שאי אפשר לבטל אהבה עזה זאת בשום דבר. ומוסב למעלה לומר מהראוי שלא תסיר עוד אהבתך ממני, הואיל וגם אהבתי אליך חזקה מאד. והנמשל הוא לאחדים עם המשל:

ספורנו

אבן עזרא

ז) מים רבים לא יוכלו לכבות. אהבת ה': ונהרות לא ישטפודה. וזה כי אמנם אם יתן איש את כל הון ביתו וגו', שאין דבר נערכה אצלנו:

שלהבת יה. מחלוקת בין אנשי המסרה אם היא מלה אחת או שתיים, והקרוב שהיא שתיים, וסמיכת השם כמו כהררי אל, ושי"ן שלהבת שורש, וכמוהו להבת שלהבת, והנה היא מלה מרובעת מארבע אותיות:

מדרשי חז"ל

ז) מים רבים וגו'. מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, לפיכך אין עבירה מכבה תורה. (סוטה כא). מים רבים וגו'. מים רבים אלו אומות העולם, שנאמר הוי המון עמים רבים כהמות ימים יהמיון, לא יוכלו לכבות את האהבה, את האהבה שהקב"ה אוהב לישראל, שנאמר אהבתי אתכם אמר ה', ונהרות לא ישטפודה אלו אומות העולם, כמו שנאמר ביום ההוא יגלח ה' בתער השכירה בעברי נהר וגו', ונאמר ולכן הנה ה' מעלה עליהם את מי הנהר. (שם). אם יתן איש וגו'. אם פותחין כל אומות העולם את כל האוצרות שלהם ונותנים בדבר אחד מן התורה, אינו מתכפר

בידם לעולם. ד"א אם פותחין כל אומות העולם כל אוצרות שלהם ונותנין כל ממונם כדמיהם של ר' עקיבא וחביריו אין מתכפר להם לעולם. (שם). אם יתן איש וגו'. כד דמך רבי יוחנן, היה דורו קורא עליו אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה שאהב ר' יוחנן את התורה בוז יבוזו לו. (שם). אם יתן איש וגו'. כד דמך ר' אושעיא איש טרייה ראו מטתו פורחת באויר, והיה דורו קורא עליו אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה שאהב הקב"ה לר' אושעיא איש טרייה בוז יבוזו לו. (שם).

← וְשִׁמְחָה: אִי לַיהוּדִים הִיְתָה אֹרְחָה וְשִׁמְחָה וְשִׁשָּׁן וְיִקְרָ: י וְכָבֵל־מְדִינָה וּמְדִינָה וְכָבֵל־עִיר וְעִיר מְקוֹם אֲשֶׁר דְּבַר־הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ מֵגִיעַ שִׁמְחָה וְשִׁשָּׁן לַיהוּדִים מִשְׁתָּה וַיּוֹם טוֹב וְרָבִים מֵעַמֵּי הָאָרֶץ מִתִּיהָדִים כִּי־נִפְלַ פְּחַד־הַיהוּדִים עֲלֵיהֶם: ט א וּבְשָׁנִים עָשָׂר חֹדֶשׁ הוּא־חֹדֶשׁ אֲדָר בְּשָׁלוֹשָׁה עָשָׂר יוֹם כּוֹ אֲשֶׁר הִגִּיעַ דְּבַר־הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ לְהַעֲשׂוֹת בַּיּוֹם אֲשֶׁר שָׁבְרוּ אֲבֵי הַיהוּדִים לְשָׁלוֹט בָּהֶם וְנִהְפְּזוּ הוּא אֲשֶׁר יִשְׁלְטוּ הַיהוּדִים הֵמָּה בְּשָׁנָאֵיהֶם: כ נִקְהָלוּ הַיהוּדִים בְּעָרֵיהֶם בְּכָל־מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ אַחֲשֻׁרוּשׁ לְשַׁלַּח יָד בְּמִבְקָשֵׁי רַעְתָם וְאִישׁ לֹא־עָמַד לְפָנֵיהֶם כִּי־נִפְלַ פְּחַדָם עַל־כָּל־הָעַמִּים: ג וְכָל־עָרֵי

מֵעַם יי עוֹשָׂה שְׁמִים וְאָרֶץ. סְגִיאִין מִבְּנֵי נְשָׂא הוּו חֲדָן עַל מִפְלְתִיחַ דְּהָמֵן רְשִׁיעָא, וּמוֹדִין וּמְשַׁבְּחִין עַל פּוֹרְקָנָא דְהוּו לֹון לַיהוּדָאִי, וּמְשַׁבְּחִין עַל פּוֹרְקָנָא וְיִקְרָא דְהוּו לִיה לִיה לְמַרְדְּכֵי צְדִיקָא בּוֹמָנָא הַהִיא, דְּהָכֵן כְּתִיב וְיִמְרְדְּכֵי צְדִיקָא נִפְקָ מִן קְדָם מִלְכָּא בְּלִבוֹשָׁא דְמַלְכוּתָא תְּכֵלָא וּמִלְכָּא, וְכִלִּיל דְּדַהֲבָא רַבָּא, מְכַרִּיד בּוֹצָא וְאַרְגוּנָא, וּקְרָתָא דְשׁוֹשָׁן צְהֵלָה וְחֲדָא: טו לַיהוּדָאִי הוֹת רְשׁוּתָא לְמַעֲסַק בְּאוּרִיתָא, וְלְמִיטְרָ שְׂבִינָא וּמוֹעֲדָא, וְלְמַגֵּד עוֹרְלַת בְּנִיהוֹן, וְלְאַחַתָּא תְּפִלִּין

דְּמַלְכוּתָא תְּכֵלָא וְחוֹרַ וְגִלְמָא דְּבוּרָן וְאַרְגוּנָן טו טו לַיהוּדָאִי הוֹת נְהוּרָא מְדִינָתָא וּמְדִינָתָא וְכָבֵל דְּמַלְכָּא וְגוֹרְתִיחַ מִטְּנָן, ו יוֹמָתָא טְבֵקָא, וְסְגִיאִין כ דְּנִפְלַ דְּחִלְתָּא א וּבְתַרְי עֶסֶר יְרָחָא הוּו דְּמִטְּנָן פְּתַגְמוֹי דְּמַלְכָּא סְבָרוּ בְּעֵלֵי דְּכַבִּיהוֹן (בְּיוֹמָא אַתְהִפִּיכוּ יְהוּדָאִי יְהוּדָאִין בְּקַרְוִיהוֹן בְּכָל לְמַפְשׁוּט יְדִיהוֹן וְלְמַקְטִי לֹא קָם מִן קְדָמִיהוֹן, מו עֲמָמָא: ג וְכָל שְׁלִיטְנֵי

ואת מובאך, כי היה ראוי י על דרך חביריו. ולא אמר כג נוסף אינני תמה, כי אותיות א בראש המלה ובין באמצע ואין כן מ"ם מדיח ומליח. וז

טו) לַיהוּדִים וְגו'. רבא פתח ל מ צדיקים ישמח עם ובמשול יצא מלפני המלך בלבוש מלך היתה אורה ושמחה וששון ויקר. זה המן, וכן הוא אומר והמ והעיר שושן נבוכה. לַיהוּדִים וְגו'. רבי חייא רבה ורו מהלכין בדרך וחזו אילת השחר ר' חייא לר' שמעון, כך היא גז קימעא, וכל מה שהולכת היא ר

א-ב) היהודים נקהלים בילג ג-ד) גדולת מרדכי בעולם ו ה-יא) היהודים מכים בשונג יב-טו) בקשת אסתר שהיהו יז-יט) הזמנים שנקבעו לשב כ-כב) מרדכי כתב ענין הני כג-כח) ישראל מקבלים עלי כט-לב) אסתר כותבת את א

עַל יְדִיהוֹן וְעַל רִישִׁיהוֹן: י וּבְכָל פִּילְכָא וּפִילְכָא וּבְכָל קְרוּא וּקְרוּא, אַתְר דִּי פְתַגָּם מִלְכָּא וְגוֹרַת דִּינִיחַ מְטִי, חֲדוֹת וְכַדִּיחַת לְכָא לַיהוּדָאִין, וּמְשַׁתִּיא יוֹמָא טְבָא, וְסְגִיאִין מֵעַמָּא דְאַרְעָא מִתְּגִירִין, אַרוּם נִפְל פְּחַדָּא דִּיהוּדָאִי עֲלוֹיהוֹן: א וּבְתַרְי עֶסֶר יְרָחָא אֲדָר, פְּתַלַּת עֶסֶר יוֹמִין בֵּיה, דְּמִטְּא פְתַגָּם מִלְכָּא וְגוֹרַת דִּינִיחַ לְאַתְעֵבְדָּא, בְּיוֹמָא דְחֲשִׁיבוּ בְּעֵלֵי דְכָבִין דִּיהוּדָאִין לְמַשְׁלוֹט בְּהוֹן, וְאַתְהִפִּיד מִן שְׁמִינָא בְּגִין זְכוּתָא דְאַבְהָתָא, דִּי יִשְׁלְטוּן יְהוּדָאִין אֵינּוּן בְּסִנְאִיחֹן: כ אַתְפְּנָשׁוּ יְהוּדָאִין בְּקִרְוִיהוֹן, בְּכָל פְּלָכֵי דְמַלְכָּא אַחֲשֻׁרוּשׁ, לְאוֹשְׁטָא יְדָא בְּכָל דְתַבְעִין בִּישְׁתַּהוֹן, וְגַבְרָ לֹא קָם בְּאַפִּיהוֹן, אַרוּם נִפְל פְּחַדִּיהוֹן עַל כָּל עַמָּמָא: ג וְכָל רַבְּנֵי פְלָכֵינָא וְאַסְטְרָטִילוֹסִין וְהַיְפְּרָכִין וְעַבְדֵי עֲבִידָתָא דִּי לְמַלְכָּא, מִמְּנָן עֲלוֹיהוֹן יֵת יְהוּדָאִין, אַרוּם נִפְל פְּחַדָּא דְמַרְדְּכֵי עֲלוֹיהוֹן:

רשי
(יו) מתייהדים. מתגירים:

אבן עזרא

שושן צהלה ושמחה. פירוש צהלה כטעם אורה, כאדם שהוא יושב בחושך ויצא לאור העולם שהוא הפך בלא אמצעי, כן היה דבר ישראל: (יז) מגיע. מבנין נוסף רק הוא פועל עומד, וכן הגעת למלכות:

76

*והיה לך לאות על ירך וגו'. י"ל אות התפילין יש להסביר בשני דברים, או דוגמת אחד ארוכז לחצירו שמנד גדול ארבע רוחה שיהי לו אות ממנו לטולס לנגד עיניו (ט), או צהיפך מנד חולשת ארבע ריך דבר שזעורר ארבעתו לזכרו, וצחמת אז היו ישראל משוקעין בטומאה והיו לריכים התעוררות כדי לזכור ארבעת השם יתברך, וזה שאמר והי לך לאות על ירך כדדרשין [מנחות ל"ז ע"א] יד כהה, ומדריגה פחותה, ושע"י אות זה נעוורר למען תהיה תורת ה' צפיק, והטעם כי צחוק יד שלא היו ראוים לכך כמו שציארנו כמה פעמים כי הקצ"ה כל יכול רק מלדינו שלא היו ראוים לכך נקרא חזק יד, לכן "צחוק" יד הוליאנו ה' ממלרים, וזה גופא ראו לעורר בנו ארבעת ה' איך רבה חסד ה' שאע"פ שהיו במדרגה פחותה כזו עשה ה' כל כך טובות עמנו וצדקה יתרבה ארבעתנו צה.

והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת ואמרת אליו צחוק יד הוליאנו ה' ממלרים. וצמכילתא [פרי י"ב] שכלן ורמוז להם שכחת התורה, עיין מ"ש על זה צמקום אחר. והנה שכחת התורה צאה לנו על שלא היתה גאולה מלרים גאולה שלימה כי חמלנו עם אבותינו ולא השליכו גלולי מלרים מנגד עיניהם, וידוע על כי לא זכו ישראל אז, ע"כ הולרך הוא יתברך לגאול ציד "צחוק" שלא צדק, וזהו כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת ורמוז צכאן שכחת התורה גם אהת תשיב חמריך "צחוק" יד הוליאנו ה' ממלרים.

וזזהו בעלמו פי הפסוק והיה לאות על ידכה ולטועפת צין עיניך כי צחוק יד הוליאנו ה' ממלרים, פי כי התפילין הם אות לשוכח לכן גם הוא יתברך מניח תפילין והראה למשה קשר של תפילין אחר העגל שאז היו מקום שיסכה כצבוק ע"ד גם אלה תשכחה ואלכי לא אשכחך (כדאיתא צרכות ל"ב ע"ב) גם אלה זה מעשה עגל שנאמר אלה אלהיך ישראל, ואלכי זה מתן תורה שנאמר

אלכי ה"א) וכן תפילין שלנו מניחין אחר שלנו שוכחים ה' לריכים אות לעורר אותנו, נמלא מלכד מה שתפילין אות שלא נשכה מלכות שמים יהי עוד [שלא] נשכה רוע מעללנו (ע"ד הכתוב זכר אל תשכח את אשר הקלפת את ה"א) כי לא היו ראוים לגאולה כ"א "צחוק" שמפני זה לנו מעותדים לשכחה ולריכים התעוררות לזכרה, וזהו והי לאות על ידכה כי צחוק יד הוליאנו ה' ממלרים, פי שעל זה גופא מורה היות ג"כ שהיתה הוליאנה "צחוק" יד.

והיה כי ישאלך בנך לאמר מה זאת ואמרת וגו' ויהרוג ה' כל צכור וגו'. י"ל דלעיל מוניי כתיב שיפדה צכור צניו פטר רחס ועל זה כתיב והי כי ישאלך בנך, וע"כ זה הצן השואל גדול מצן זה הפטר רחס, ואפשר שגם הוא צכור רחס לאמו וכבר נפדה ג"כ, ואין שאלה על העצרת צכור לה, כי כל ראשית לה, אך צאשר הוא ה' הראשית וכבר העצירו אציו לה, ושזב נולד לו צן מאחרת ופודה ג"כ, הרי זה הצכור הראשון מתקנה צאשה השני וחומר מה זא"ה, וכי היא צאשה הזאת תזכה שצנה יהי ראשית צכורים לה, ואהת תשיב חמריך לו אין הטעם משום כל ראשית לה, אלא משום כי הכה ה' כל צכור וגו', ע"כ גם אני פדה כל צכור אפי' מכמה נשים (ל).

והי כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת ואמרת אליו צחוק יד הוליאנו ה' ממלרים. יל"פ על פי מה דאיתא צחוקי פסחים (קט"ז ע"ב ד"ה ונאמר) שיש לומר צכרנה אשר גאלנו צליל פסח ונאמר לפניו שיהי חדשה (לשון נקבה) כי גאולה מלרים היא צצחונת נקבה שיש לה לער לידה ה"ג יש אחריה עוד לער כי צמ"י הלכו גולה אחר גולה צשיעצוד ד' מלכויות משא"כ גאולה העתודה היא צצחונת זכר יע"ש (וכן הוא צצמו"ר כ"ג י"א). והנה לא ה"י צ"י ראוים לגאולה ונגאלו קודם הזמן הקלוב זה "צחוק" יד הוליאנו ה' ממלרים וע"כ שנגאלו קודם העת הראוי הלכו

(ל) ובפי' בא משנת תקי"ף לפ"ק כ' מרן ד"ז עוה"פ ובהוספת נופך בריש המאמר וז"ל ק: כי ישאלך וגו' מה זאת לשון נקבה, ערמב"ן גבי בעבור זה עפ"י סוד, וא"כ למה כתיב כאן זאת. אקדים דקדושת בנו פטר רחס הראשון מאשתו הראשונה ה"י ראוי להקדיש אפי' בלי הכאת בכורי מצרים מטעם בכורי ראשית כמו שמביאין בכורים מפירי אילנות וראשית כל לה' הוא, אך שאר פטרי רחמים מיתר גשיו לולי הבאת בכורים לא ה"י ראוי להקדישם כי אין להם חלק ונחלה בראשית הבנים, וע"כ אחר שכתב שיפדה כל זכריו אמר כי ישאלך בנך וכו' הכל ככתוב כאן בפנים.

[יהי] בבחינת נקבה מקבלים שכר על עבודתם ושאלתו מה שכר יגיע לכם. מעבודה זאת כנקבה המקבלת, והתשובה לא כן כי בעבור ז"ה שאנו זכרים המשפיעים ומוסיפים כח בפמליא של מעלה ולא נצפה לקבלת פרס. וזה מרומז גם פה זבת פסח הוא לה' לשמו הגדול ולא לנו כ"א לעשות בחת רוח לפניו אע"ג דרווחא ממילא אתי ואין הקב"ה מקפח שכרנו, ע"כ ויקדו וישתחו על בשורת הארץ שאין אנו ראוי' לשום שכר והארץ צדקה וחסד מאת ה' עלינו, ועל בשורת הבנים שאפי' בן הרשע אין כל רשעתו אלא שזובד ע"מ לקבל פרס ועכ"פ מאמין בשכר מאת ה' עכ"ל ק"פ שם. — וע"פ דרשות שם, רס"ז ג'. (ט) ע"ע לקמן (ק"פ א') ושור"ת אר"ח סי' קפ"ה ד"ה אבל.

לו שילח ממנו בן לבוש בחמשה לבושי מלכות שנאמר ומרדכי ילח וכו'. והקשו הא על שלש מאות כסף לא היה הש"ס כלום. ועוד קשה מאי מקשה הש"ס דלמא בנימין שהני שהי לחיו מאב ואם משא"כ שאר האחים. ונראה דכהונת פסים היתה צמפרשים שהי בגד מלכי קדם מלוצשים צו בני מלכים לכך נתקנאו צו לחיו, וא"כ הי מלצוש נכרי, ואפשר דלכך נענש ונתגלגל הדבר וירדו למנרים, והנה הא דנתן יוסף לחיו בגדים אעפ"י שהי בגדי מנרים, י"ל כיון שקרעו בגדיהם צבועם העירה כדמפורש בקרא [בראשית מ"ד י"ג], וגנאי להם וצפרע לחיו המלך לילך בצגדים קרועים, לכן לבשו אותם, והן מציחין ראי משעת הדחק וכשיצאו לביתם ילצשו כראוי בצגדי ישראל, אבל לבנימין שנתן "חמש" חליפות, ע"כ כוונתו שגם צביתו ילצוש אותם, וע"ז שפיר קשה דבר שנלעטר צו אותו לדיק ע"י בגד גוי יכשל צו, וע"ז שפיר משני דרמז על מרדכי די"ל צלצוש מלכות של גוים. וא"כ מיושצים קושיות בהמה, דממה שנתן לו מטות ל"ק דיתקנאו צו, משום דבאמה הם לא הי לחיו מאם כמו בנימין וראוי לו יתר ש"ה משום דהין כולם שווין בצאורה לו כבנימין, אבל על הבגדים מקשה הש"ס מטעם הכ"ל.

והעיר שושן נהלה ושמחה ליחודים היתה אורה שמחה וששון וגוי. משמע עיר שושן לא הי יהודים, וכן י"ל מאי דכתיב [ג' ט"ז] והעיר שושן נצובה, דעיר שושן היינו ארבי"ע הדרים שם ה) הי נצובים צדעתם אם לשמח במפלת היחודים כדרך של ארבי"ע או להלעטר על גדולת המן כי הי שונאים אותו ומתקנאים צו, ואמנם עתה כשנתן דת שיחודים יעמדו על נפשם, וכבר כתבתי במקום אחר שהי הכוונה שיחודים יעמדו על נפשם וילחמו עם העמלקים זה לעומת זה ומאן דחלים גבר, ואז הי עיר שושן או"י שצחוכה נהלה ושמחה כי יראו מלחמה צין צי שונאים ישראל ועמלק יפול מי שיפול מהם, לעולם הם שמחים אמנם ליחודים היתה אורה ושמחה וגוי כי היו צעוקים שהם יתגברו וילחמו.

→ **ליהודים** היתה אורה ושמחה. ואחז"ל [מגילה ט"ז ע"ב] אורה זו תורה ושמחה זה י"ע וששון זה מילה ויקר אלו חפילין. מה שפרט אלו י"ל דהנה שבת וי"ע לאו זמן חפילין ופליגי הפוסקים בשש"מ והזכור מכלל הסוצרים

תמיד יהודי (כוונת מרדכי הי צה שאפילו שטעו בחשבון כדאיתא מגילה י"א ע"ב) ונתחשבו כמה בני ישראל מן הגאולה הפ"ה הוא עומד באמונתו שינמיח מהרה מלכות יהודה), ומכיון ששמע שהוא יהודא אז ראוי הוא שימסור צידו של המן לעשות צו כרצונו וזה הין דרך לבקש מהמלך למכור לו אדם יחיד, לכן הלך לבקש מהמלך שימכור צידו כל עמו לעשות צו כרצונו ולא שהמלך ישמיד את מרדכי כי יוכל להיות שמלך לא יוכל לעמוד נגדו.

ולפ"ז מוצא היעב הגדה שהגידו לו כי הוא יהודי, כי ספקת המן הי מאיזה שצט הוא כי זה ידע שבר ישראל הוא, והנה לפי חמת הי ימיני ולא הי ראוי לחול שום גזירה שיפול ציד המן אדרבה נהפוך הוא שראוי הוא שהמן ימסר ציד מרדכי, אך התייגה אם הי המן קונה אותם ע"י מכירה והי ישראל שלו אז לא יוכל שום רעה לצוא לישראל על ידו, אבל אם המן לא קנה אותם במכירה זו כמו שאמר המלך הכסף נתון לך והעם לעשות צו כעוב צטיויך ולא קבל ממנו הכסף ובאמירה לחוד לא קנה אותם ונשהיירו ברשות המלך ומחמת לווי המלך נגזר גזירה עליהם ומזלו של מלך גבר על מזלו של מרדכי (כי מרדכי באמת הוא ימיני) כמו שאמרנו למעלה, אז ח"י יש מקום לחול עליהם הגזירה, ולכן כתיב והעיר שושן נצובה, שלא ידעו אם קנה המן אותם וילאו מרשות המלך או לא, וזה שאמר רב ויהי ויי וחי הדא הוא דכתיב והתמכרתם שם לאויצין לעצדים ולשפחות ואין קונה, ר"ל לומר שסברו שהמן לא קנה אותם ולא ילאו מרשות המלך לרשות המן ויהי ציד המלך וראוי לחול עליהם גזירת הריגה ונפילה ציד שונאים, אך מכיון שמשל אחשורוש דומה לחריץ וחל ואף שאלל המן הי דבר חשוב אפילו הכי ציד המקנה דהיינו אחשורוש הי מתנה משועה וקונה מאוד, ואלל מתנה מועטה היתה צמם צבא מליעה פרק הזהב [מ"ט ע"א] שאפילו צדצר הריך קנין הין לריך שום קנין, וקנה המן אותם, ולכן נמסר אח"כ ציד מרדכי, וזהו שחדשו חז"ל תנא לו הכין, כלומר אלו הי הכין הטן צשביל המלך לעשות שליחות של מלך וליתלות עבדו של מלך לא הי נפל ציד מרדכי אבל מכיון שקנה המן אותם והכין הטן צשביל עממו היינו לתלות עליו עבדו הקנוי לו, לכן נתלה עליו הוא ונמסר ציד מרדכי ודו"ק.

*ומרדכי ילח מלפני המלך בצבוע מלכות תכלת וחור וגוי. היתה פ"ק דמגילה ט"ז סע"א לכלם נתן לאיש חליפות שמלות ולבנימין נתן שלש מאות כסף וחמש חלי"ש, אפשר דבר שנלעטר צו אותו לדיק יכשל צו, אלא רמז רמז

ח) אמנם רש"י כ' : והעיר שושן נצובה, היהודים שבה, וכ"כ האבן עזרא כאן : והעיר שושן, שם היהודים. — וע"י דרשות ח"א, קכ"ז ריש טור א'.

החז"ל שם ו' דויזתא לריך למימתחה בזקיפה כמורדיא
 דלצרות מ"ט כולל צהדה זקיפה אזקיפה, מאי קמ"ל צבה.
 וי"ל לפ"מ שאחז"ל [תענית ט' ע"ח] ואכחיד שלשה הרועים
 בירח אחד היינו כשמתה מרים נסתלק הצאר וחזר צכות
 נשה ואהרן, מה אהרן נסתלק הענן וחזרו שלשתם עין צאר
 מן צכות משה, מה משה נסתלקו כולם והי"ל כאלו מתו ג'
 הרועים בירח אחד, וי"ל הי"ג הי' עשרה אלו מרכבה לעשר
 ספירות דעומאה [ת"ז תיקון כ"א, ג"ה ע"ח], נהרג
 פרשדתיא לא נסתלקה מרכבה עומאתו אלא שכנה אכשני
 וכן כולם עד שלצסוף כל עשרה ספירות העומאה הורכבו
 הויזתא האחרון, נהרג הוא נסתלקו כולם, הי"ל כאלו כולם
 צהדה נפקו נשמתיהו כמו שלשה הרועים בירח אחד הי"ל.

על כן היבדודים הפרזים היושעים צערי הפרזות. ודרשו
 חז"ל [מגילה י"ט ע"ח] מדכתיב היבדודים הפרזים,
 היושעים צערי הפרזות למה לי, שמע מיניה דפרוז צן
 יומו מקרי פרוז. והנה במתניתין שם צן עיר שהלך לכרך,
 הע"ג דקרא מיירי מצן כרך שהלך לעיר דפרוז צן יומו
 קרוי פרוז, חפ"ה הקדימה מתניתין צן עיר שהלך לכרך
 משום דאורחא עפי שילך צן עיר לכרך גדולה, כן כתב
 הרצ"י [א"ח ס' תרפ"ח סוד"ה צן עיר], וקשה ח"כ
 בקרא מ"ט אשמעינן צפרוז פרוז צן יומו שהוא צן כרך
 שהלך לעיר מה שאין הדרך כך. וי"ל דאיתא צירושלמי
 [מגילה פ"ח ה"ח] דמשו"ה תלחו צמוקף מימות יהושע צן
 נון כדי לחלוק כבוד לארץ ישראל שהיתה חריבה צחותן
 הימים, וא"כ בשעת כתיבת המגילה הי' אותן מוקפים
 שצארץ ישראל חריבות, ועיירות קטנות שלא הוקפו מימות
 יצ"ג הי' מיושבות ביותר כי ישיבהם נוח יותר, ע"כ נקט
 בקרא פרוז צן יומו, אבל מהני אלעמא קאי ע"כ הקדים
 צן עיר שהלך לכרך וכי"ל.

ימי משה ושמה. סעודה פורים שאכלה זלילה לא יא
 יד"ח וי"ח שאין לאכול צער זלילה שלא יאמרו שהיא
 סעודת פורים [צ"י א"ח ס' תרל"ה]. הענין כי השמחה על
 קבלת התורה צר"ן, וכי רמז"ן כי תורה שכתב קבלו צבר
 צר"ן רק תורה שצ"פ לא [וכן בתנחומא פי נח אות ג'].
 וידוע כי תורה שצ"פ זלילה [ילקוט ס"פ כי תשא], וא"כ
 יש סברה שיהי' שמחה פורים דוקא זלילה. אבל צחמת
 כשקבלו תורה שכתב צר"ן ולא תורה שצ"פ א"כ גם תורה
 שכתב לא היה להם כי מה האמר ויסוך המים שצ"פ
 לא יקבלו אבל מות סוכה ולולב יקבלו, וכי אפשר לקיים
 סוכה ולולב בלי פירוש ע"י תורה שצ"פ, נמלא ח"ח לזה

הח"מ לאו זמן הפילין כיון דאיכא עדות מילה ועדות
 המועד צחכילה מלה וישיבת סוכה ה' איכא צ' עדים, או
 מוספים הפילין עמיד קלנא וציון בעדות היום הקדוש
 [ע"י שו"ע א"ח ס' ל"א וצ"י]. וי"ל דהיינו חי אמרי
 טעם הפילין כחותם של עמד שאנחנו עמדי חלקי אבינו
 ית"ש, אבל וי"ל הפילין הוא מהק חכמה החכמים שמוסרים
 לזרתיהם ופרלוף חותמיהם זה לזה מחמת חכמה ע"ד
 [ש"ס ח' ו'] שימני כחותם על לך כחותם על זרועו ט,
 והקצ"ה מניח הפילין [צרכו ו' ע"ח] צהבהו את ישראל
 וישראל מניחין הפילין צהבהו את הש"י. והמנס צשנה
 וי"ט עממו שיש ציווג אמתי צן הקצ"ה לכנסת ישראל
 ושכן אללס ממש ומשולם לא זה שכינה מישראל צשצורה
 וי"ט, ע"כ אין מקום לחותם חכמה, אבל צהח"מ דמות
 בעשיית מלאכה ואין ציווג אמתי כ"כ שפיר דמי להניח
 הפילין — ויש להכריע טרם מעשה מרדכי שהי' התורה
 צחוגם ובעטנת מודעה לא הי' מקום להניח הפילין לצורת
 חכמה דהרי צחוגם ועל כרחם שמרו התורה וע"כ הי'
 הפילין רק כחותם של עמד וע"כ אין להניח צהח"מ דלא
 למיעבד קלנא בעדות מילה ועדות היום, משח"כ הח"כ
 שקיבלו התורה צימו החשורש מנהבם אז לא הי' הפילין
 לחותם של עמדות אלא ליקר ותפארת חותם חכמה, ע"כ אז
 ציום הח"מ של פסח שהי' עיר ששן להלה ושמה וליבדודים
 אורה של תורה שקבלוהו מחכמה ע"כ הע"ג שהיו להם
 שמחה וי"ט צהח"מ של פסח, וששון זה מילה והי' להם צ'
 אותות ציינו לצין חלקיו ולא היו צריכים לאות של הפילין
 לחותם עמדות מ"מ ויקר הי' להם ליקר ולפאך, חותם
 הפילין לחכמה ולא לעמדות.

וי"ל צמה דאמר היתה אורה לשון נקבה, דהיתה מוסב
 חלעיל והעיר ששן להלה ושמה והיא היתה לאורה,
 לעומת מה שרגיל להיות צהיפוך שהשפע רב וצגדי מלכות
 גורמים חשך הפילה בעבודת הי' ע"ד [שמות ח' י"ח] וירא
 פרעה כי היתה הרומה והכבד את לבו, אבל לצושי מלכות של
 מרדכי ולהלה ושמה דששן היא היתה אורה לקבלת תורה
 מחכמה כי צרבות לדיקים ישמה עם [מגילה י"ח ע"ח].

ואת ויזתא. אחז"ל (מגילה ט"ז ע"ב) עשרה צני המן
 ועשרת לריך למימרינהו צנשימה חי דכולהו צהדה
 הדדי נפקי נשמתיהו. וקשה ה' בידי הדס ח"ח ללמלס
 שנהרגו כולם צרגע אחת, ועוד מאי איכפת לן צבה, ותו

(ט) ע"י חובת הלבבות בפתחה לשער היהודי — וע"ע לעיל פ"י
 בא ד"ה והיה לך, ושו"ת א"ח ס' קפ"ה ד"ה אבל.

נחשב היתר אכילה דהוי כמו דברים מרים שאינם ראויים לאכילה ומרפאים החולה. אבל נידון זה דמותר לכל דבר מצוה בעולם, ה"ל שפיר היתר אכילה. [ובלאו הכי נמי יש לחלק קצת, דהכא] דאתרוג גופיה ראוי ומותר רק הזמן אסרו עד שיעבור החג. ומבואר דאכילת היתר בשעה אסורה אינו גרוע כל כך כאכילת איסור ממש. אלא דיש לדחות זה וכן משמע מלשון תשו' שער אפרים (סי' לה) ע"ש ואין להאריך, וכבר הארכתי בזה במקום אחר.

וכיון שמותר לצאת בו, ממילא מותר נמי לבטל האתרוג ליקח המעות מחיר האתרוג, אע"ג דאסור בהנאה, מ"מ הא לרוב הפוסקים חליפי איסורי הנאה מותרים. ואפילו להאוסרים להמחליף, מ"מ כולי עלמא מודים דלאו מדינא אסור אלא מקנסא כיון שהחליף, והכא אנו אומרים לו זיל תן לו האתרוג וכיון שכבר לקחו זה למצוה מותר לזה ליקח דמיו. וגם יש לעיין גבי משך ואח"כ נתן המעות גבי יין נסך (ע"ו עא, א) ע"ש.

ואי אפשר להאריך רק רשמתי לזכרון דברים בעלמא בחול המועד של סוכות פה ק"ק דרעזניץ תקנ"ה לפ"ק.

משה"ק סופר

מצוה כמבואר בפ' במה מדליקין (כב, א) ובכל הפוסקים, והיינו לדבר הרשות דומיא להרצות מעות נגד נר תנוכה וכיסוי דם ברגל. אבל ליטול ממצוה אחת למצוה אחרת, אין כאן ביזוי מצוה, דהרי קיי"מ מתירין מבגד לבגד ומדליקין מגר לגר. והוא הדין וכ"ש כאן דמעלין בקודש, דמעיקרא לא הוי רק לגוי למצוה והשתא מצוה גופה, ומברכים עליו ואומרים עליו ההלל. ואע"ג דמעיקרא הוי נוי למצוה דאורייתא והשתא מצוה דרבנן, מ"מ הא עדיף דהרי הסכים בים של שלמה (ביצה פ"ד) סי' ד' דנוי מצוה דרבנן בעלמא הוא"ל. ואין לומר מ"מ אין בו היתר אכילה. זה אינו, לא מיבעי' להתוס' (סוכה לה, א) וסייעתיה דהיתר אכילה אינו מזיק כי אם ביום ראשון ולא בחול המועד, והכא בחה"מ קיימינן. אלא אפי' להרמב"ם דס"ל משום שאינו פרי, וזה פסול אפילו בשאר הימים כמבואר בפוסקים. מ"מ הכא הוי שפיר פרי, שהרי מותר באכילה לדבר מצוה לפי דברינו הנ"ל אם יודמן שלא יהיה לו מה לאכול ביום טוב כלל, כי אם אתרוג זה, מותר לאכלו אף על פי שהוקצה למצותו, שאין בזה ביזוי מצוה וכן לכל דבר מצוה שאפשר שיצויר.

ואין לומר א"כ ערלה ותרומה טמאה נמי חזי לחולי שיש בו סכנה. זה אינו, דמשו"ה לא

תשובה קפה

[אף הן היו באותו הנס במצוה דאורייתא]

ולהיות אמרתיו חביבים עלי אמרתי להשתעשע בהם היום יום שמחתינו ותהיה לי למשיבת נפש. וע"ד אשר שדר לן חורפא ואיהו חוליא מתקו לחכי דברי תורתו, ואשר נתקשה להסוברים (תוס' מגילה ד, א) דאף הן היו באותו הנס סברא דאורייתא היא לחייב נשים במצות

השם חכמה בטוחות, ישיגוהו שובע שמחות, ואור צח וצחצחות, וינהלו על מי מנוחות, לה"ה אהובי כנפשי מחותני הרב הגאון המופלא ומופלג כש"ת מו"ה בונם גינס נ"י אב"ד ור"מ דק"ק מ"ד יע"א. יקרת מכתבו הגיעני יום אתמול ביום התענית.

דתענית ומעמרות שאינן של תורה אמרינן בהו מצוות ליהנות ניתנו. י"ל דה"ד במצוות שעיקרן דרבנן, אבל במצוות שעיקרן מהתורה ורבנן הוסיפו על של תורה, י"ל דלא נרע במצוות דאורייתא. אולם מדברי הר"ן ר"ה שם משמע לא כן שחמה לפ"ו דה"ה בתקיעות שופר דר"ה שיש מהן שהן דרבנן. אולם כדברינו מוכח מסוכה לא, ב דלולב של אשרה לא יטול ואם נטל יצא דמל"ג אפי' ביו"ט שני. ועי' שעה"מ הל' לולב פ"ח ופמ"ג כפתוחה כוללת ת"ר סי' ה שחמהו כן על הר"ן. ועי' טעו"מ שם כחילוק הנ"ל. ובארוכה בספר המש ידות (לארזי הא"ג מצינסק) יד' ר' סי' ה.

ב". היינו האיסור ליהנות מגוי סוכה אינו מה"ת אלא מדרבנן. ועי' שד"ח מערכת ז כלל יב ד"ה ואתה תחזה דלא נחית לזה ותוצרך להגיה כאן. ור' מש"כ בזה בליקוטי הערות במלואים להוצאה שניה ע"ש.

ג. עי' בחי' חת"ס סוכה לה, ב.

ד. באמרי בינה אר"ח סי' כא אות מז הביא ראיה לזה מפסחים מת, א ע"ש.

זוב אינו אימצא ש רש"י איכא ב' זימן א'

, אך אי סימנים "מ שוב גת סימן ור לאו ; הוכיח ; ומיושב

ץ שקוע ג, ושוב זפנימים ; בסימן אי תרוג אי ן ששני ן לחוש ע"ד.

י סוכה. ה, מכל זה אסור ן ב' ידי

- דמ"ט ם ביזוי

ז הוא ולא ש שיך ביה ן בתוספות

"א סי' לד

לומר שאם מר על כך

' בתקיעות

ש"ת חג סוכה
אורח ת"ג
תכון מתאור

עשה שהזמן גרמא. הא אבוהון דכולהון תפילין דילפינן (בקדושין לד, א) כל התורה מהם לפטור מ"ע שה"ג, ותפילין גופיה כתיב בהו סוף פרשת בא כי ביד חזקה וגו'. והרי נשים היו באותו הנס ואפ"ה פטורין מתפילין. וא"כ ה"ה כל מצות עשה שהזמן גרמא אף על פי שהיו באותו הנס יפטור, אלו דברי פר"מא.

והוא הדין דקשה נמי, למה לי זכור ושמור בדבור אחד לחייב נשים, תיפוק ליה בדברות שניות תלה שבת ביציאת מצרים, ואמרינן בפ' ערבי פסחים (ק"ו, ב) דצריך לומר בקידוש היום זכר ליציאת מצרים, וכתבו תוס' שם דפר"ך בא"ת ב"ש "וגל", שהם בגמטריא ט"ל מלאכות שנאמרו בשבת זכר ליציאת מצרים ע"ש. ואם כן פשיטא דנשים חייבות שאף הן היו באותו הנס, ולמה לי היקשא דזכור ושמור.

וכן יש להקשות בפרק התכלת (מג, א) דאמר ר' יהודה רמא תוטי אפרוזמא דאינשי ביתיה, ומקשה הש"ס מדרמי שמע מינה ס"ל לילה זמן יציאת, א"כ אמאי מברך בכל צפרא ע"ש. ומאי קושיא, דלמא לעולם ס"ל לילה לאו זמן יציאת, והא דחייבות נשים בציצית משום שהן היו בנס יציאת מצרים, וכתוב בציצית יציאת מצרים, וכתב ב"י (או"ח סי' ה) בשם המדרש דבקריעת ים סוף הכריז גבריאלי שיקרעו המים שלפניהם בזכות יציאת שלפניהם, ושל אחריהם בזכות יציאת שלאחריהם. וא"כ כיון שהנשים היו באותו הנס, יתחייבו בציצית אע"ג דלילה פטור מציצית.

אבל האמת יורה דרכו דתפילין אינם מטעם יציאת מצרים לחוד כי הוא מחק אהבת אוהבים לישא כל אחד חותם אהבת חברו על עצמו. וכדכתיב שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך כי עזה כמות אהבה (שה"ש ת, ו). וכן כתב החסיד בעל חובת הלבבות (כ"יש שער היחוד). ולכן אמרו חז"ל (ברכות ו, א) הקב"ה מניח תפילין, ותפילין דמרי עלמא מאי כתיב בהו, אהבת ה' את ישראל, והני דידן מאי כתיב בהו

אהבתינו את ה' וקבלת עול מלכותו ויתודו, וכדכתיב בפרשת שמע ובפרשת והיה, ושם לא נזכר יציאת מצרים כלל. אך הואיל וגם זה מעורר האהבה לזכור חסדו אשר עשה עמנו בצאתנו ממצרים, על כן לסניף בעלמא אמר בשעה שנתכוב אהבת ה' לנו על חותם לבנו, נזכיר גם את זה, ואיננו אלא סניף. והפטור מעיקור החותם לא נתחייב בסעיף מסעיפי המצוה שהוא יציאת מצרים אעפ"י שהיו באותו הנס.

ולא שייך לחייב נשים שאף הם היו באותו הנס אלא בפסח חנוכה ופורים, וגם בסוכה לולי האזרה, משום שכל עיקור המצוה לא נתקן אלא בשביל זה. אבל לא בתפילין וכן בציצית שעיקור המצוה וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'. ועל דרך אגב נזכיר גם יציאת מצרים וקריעת ים סוף כנ"ל עפ"י המדרש. וכן שמירת שבת עיקרו זכרון למעשי בראשית וסעיף סעיפי' הם זכר ליציאת מצרים, ואלו היו נשים פטורות מן העיקור, לא יתחייבו משום שהיו בני יציאת מצרים, וזה פשוט.

ומידי עברי בעיוני בספר שער המלך בענין זה ראיתי דברים שראוי לעורר עליהם. והנה בהלכות חמץ ומצה (פ"ו ה"א) מיייתי קושיא מהר"ח אלפאנדרי בס' עץ חיים (פרשת אמור) שהקשה, מאי מקשה ש"ס בסוכה (כת, א) למה לי אזרח להוציא נשים תיפוק ליה מ"ע שהזמן גרמא נשים פטורות, ומאי קושיא, דלמא הו"א לחייבינהו משום שהיו באותו הנס דענני כבוד. ופר"מ הביאו בדבריו. ועל זה תירץ שער המלך דלא הוי מצי למימר הכי משום דתינת למ"ד ענני כבוד אבל למ"ד סוכות ממש (סוכה יא, ב) מאי איכא למימר.

ולכאורה דבריו תמוזים, מה בכך יהי סוכות ממש או ענני כבוד, בין כך ובין כך היו גם נשים באותו הנס. ולא מצאתי פתח אלא עפ"י מ"ש הרוקח הובא בספר אלי' רבה רס"י תרכ"ה שבמלחמות סיוון ועוג ושאר מלחמות ישבו בסוכות, ר"ל חוץ לאהליהם כסוכת הלוחמים ביום

תשובה קפה

א. לכאורה יש לבאר עפ"י החוס' שם דאי הו' דרבנן, רבנן לא תיבכו רק בעשה של דבריהם ולא בעשה של תורה. אולם נראה שהקושיא היא לב' התרועים, כי התירוף הראשון סוכר שבמצוה דאורייתא ניתן לחייב נשים מרבנן משום דף סברא דהו' באותו הנס. ואלו לתירוף השני הך סברא היא מהתורה. וכוננת החוס' בת' הראשון דאיצטרך קרא לחייב נשים במצה משום דהך סברא היא דק מרבנן. וכן מבואר בפרמ"ג סי' תעט בא"א סק"ב שלענין חוב נשים בהגדה של פסח תליא בב' התירועים של חוס' דלת' הראשון חייבות מרבנן ולתירוף השני חייבות מהתורה וכיון לוח הגר"א וסרמנ בקוב"ש פסחים אות ג'. וכן הביא החו"ד"א בברכ"י סי' תענ. ועי' מו"א מגילה שם שגראה מרביו שלת' הראשון אינן חייבות אף מרבנן. ור' מש"כ בזה בהערות לחוס' הרא"ש מגילה שם. ועי' דליות דוד מגילה סי' ג' [בס"ס הלכות רב אלפס מגילה מה. מכון נוה אשר].

קרב יע"ש. וא"כ לא שייכי ניהו. וא"ש להך מאן דא ובתירוף השני כתב בי הנ"ל דבירוש באותו סכנה, משמע דוקא ולא משום נס דענני כבוד קצת כיון דסברא דאורי סכנה לנס. ולכאורה [צ"י ממצה וסוכה, מדמחיי ופטרינהו מסוכה, ש"מ ו אין הכי נמי כדפריך נ נשים, הוי מצי לשנויי ד שהיו באותו הנס דענני לחלק בין נס לסכנה, אל: באותו הנס ממצה נפקא קאמר, דה"ל סד"א לנ ממצו ולפ"ז תינת למ"ד ענני מוכח מדחייביני מסוכה, ש"מ לחלק בין דקדק הירושלמי שאף משא"כ למ"ד סוכות מ סיוון ועוג כנ"ל שאין ע ראייה לחלק בין סכנה י כהך מ"ד, ומשו"ה אמר ולא באותו הסכנה, דכל וכן י"ל דעת רשב"ם (פנ) היו בעיקור הנס. וה בירושלמי שהיו בספק ד דש"ס דילן אויל למ"ד מדחייבינהו במצות ופנ לחלק בין שהיה להן זכר היה להם שום זכר בעיקור באותו הנס. אבל הירוש' דסוכות ממש היו ולדידיה

[כפיה בו]

אמרתי אעלה בתמר לקי להעלות איזה גר רעיוני בימים הללו י במס' כ"ב בסוגיא דתלו הש"ס כדפריך מיי

ב. עי' ערוך לנו סוכה כת, א.

החם דניחא ליה דליהוי כפרה, וכדפריך מגיטין דחובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישאל אומרים לך קאמר שאני החם משום מצוה לשמוע דברי חכמים. ואילו לעיל גבי עולה לא אמר הכי משום דמצוה לקיים דברי תורה, ומה צורך לחלות בכפרה.

וניחא לי דרמו למ"ש הרמב"ם ספ"ב מגירושין (הל' ט) דיצרו אנסיה וכיון שמכין אותו עד שתשש כח יצרו, שוב גרש לרצונו. וצריך לומר לפ"ז מ"ש בשבת פר"ע (פח, א) מכאן מודעא רבא לאורייתא, למה לא נימא כיון שכפה [עליהם] הר כגיגית ותשש כח יצרום כבר קבלו התורה מרצונם. דכל דברי רמב"ם היינו אחר שכבר קבלנו התורה, וזה האיש בכלל מקבלי התורה. א"כ נאמר יצרו אנסו לפי שעה, וכשתשש כח יצרו חוזר לרצונו הראשון. אבל על עיקור קבלת התורה מעיקרא לא שייך זה, על כן שפיר קאמר מודעא רבא לאורייתא.

וא"כ תינח אחר מעשה דאחשורוש שכבר קבלו התורה ברצון א"כ כופין וגם דמכיון שתשש כח יצרו חזר לרצונו הראשון. אבל קרא דלרצונו לפני ה' הלא נאמר גם בבית ראשון קודם מעשה דהדר קבלוהו בימי אחשורוש, וא"כ מעיקרא לא לרצונו היה. ובשלמא סתם ישראל המביא קרבנו מקבלים ממנו, דהרי ברצונו נותנו ומקריבו. אבל מי שצווח ואינו רוצה ליתן, איך נכוף אותו ונאמר חזקה שמכיון שתשש כח יצרו חוזר לרצונו הראשון. הרי כל קבלת התורה הי' באונס מעיקרא. ותינח להסוברים לחלק בין תורה שבכתב שהקדימו נעשה לנשמע לתורה שבע"פ א"ש. אבל אותם שאינם סוברים זה החלוק קשיא. על כן הוצרך לומר ניחא לי דלהוי לי כפרה.

[חוב איניש לבסומי בפוריא]

הר"ן פ"ק דמגלה (ו, ב) כתב על שם ר' אפרים, מהא דקם רבה ושחטיה לר' זירא בטל ליה מאי דאמר רבא חייב איניש לבסומי וכו'. וא"כ צ"ע על הר"ף ופוסקים שהביאו להלכתא. ועל

קרב יע"ש. וא"כ לא שייכי בנשים דלאו בני כיבוש נינהו. וא"ש להך מאן דאמר דסוכות ממש הוה. **ובתירוץ** השני כתב בשם מהר"ח אלפאנדרי הנ"ל דבירושלמי איתא שהם היו באותו סכנה, משמע דוקא [משום] במקום סכנה ולא משום נס דענני כבוד דלא הוה סכנה. וצ"ע קצת כיון דסברא דאורייתא, מנ"ל לחלק בין סכנה לנס. ולכאורה [צ"ל] היא גופא נפקא לן ממצה וסוכה, מדמחייבינהו רחמנא במצה ופטרינהו מסוכה, ש"מ לחלק בין סכנה לנס. ואין הכי נמי כדפריך למה לי אזרח להוציא נשים, הרי מצי לשנויי דהו"א לחייבינהו משום שהיו באותו הנס דענני כבוד, ולא הוה ידעינן לחלק בין נס לסכנה, אלא משום דהך שהן היו באותו הנס ממצה נפקא לן, ע"כ עדיפא מיניה קאמר, דה"ל סדיא למילף גז"ש ט"ו ט"ו ממצות.

ולפ"ן תינח למ"ד ענני כבוד היו, א"כ שפיר מוכח מדחייבינהו במצה ופטרינהו מסוכה, ש"מ לחלק בין סכנה לנס, ומשום הכי דקדק הירושלמי שאף הן היו באותו סכנה. משא"כ למ"ד סוכות ממש, והיינו במלחמות סיחון ועוג כנ"ל שאין שייכות לנשים, בזה אין ראייה לחלק בין סכנה לנס. ואזלא ש"ס דילן כהך מ"ד, ומשו"ה אמר שהן היו באותו הנס ולא באותו הסכנה, דכל שהיו באותו הנס סגי. **וכן** י"ל דעת רשב"ם (פסחים קח, ב) שכתב שהן היו בעיקור הנס. והוקשה לו ממה דאיתא בירושלמי שהיו בספק דלהשמיד, י"ל בהיפוך, דש"ס דילן אזיל למ"ד ענני כבוד ממש, א"כ מדחייבינהו במצות ופטרינהו מסוכות, ש"מ לחלק בין שהיה להן זכר בעיקור הנס, או שלא היה להם שום זכר בעיקור הנס, רק שגם הם היו באותו הנס. אבל הירושלמי אתיא כאידך מ"ד דסוכות ממש היו ולדידיה ליכא לחלק עיין וק"ל.

[כפיה במצוות]

אמרתי אעלה בתמר לקיים איגרת הפורים הזאת להעלות איזה גרגרים אשר עלו במצודת רעיוני בימים הללו יומא דפוריא אינין. **במס'** ב"ב בסוגיא דתלויה זבון (מח, א) קאמר הש"ס כדפריך מיקריב אותו לרצונו שאני

ג. ע"י ערוך לגר סוכה כח, א.

והבהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו
 שמן המשחה. פי' שע"י הולכים כל
 השפעות והרחמים שהם נקראים שמן המשחה
 לשון גדולה * ומלא את ידו ללבוש את הבגדים
 פי' שיש כח ציד לדיק כזה להלביש את הבגדים
 כי צד הוא מלשון צדיה (עי' גמ"ר י, יא) פי'
 היכולת צידו לכפר על עוון הדור עושה מהם
 לבושי קודשא שדרך הדיק להוכיח עצמו תמיד
 בכל עת ואומר צפני צ"א תמיד שהוא מקולקל
 צמעטיו והוא פורט לפניהם חטאים שעושים
 אותם שאר בני אדם ותולה הדיק הזה בעצמו
 אותם חטאים כאלו עשהם הוא ועי"ז הוא
 מכניס בלבו יראה גדולה והם שבים
 מעוונותיהם וגדולה תשובה שזדונות נעשים
 כזכיות (יומא פו:) נמצא אותם הבגידות עצמם
 הדיק צחמתו עושה מהם זכיות ולבושי
 הקודש (עי' זוה"ק נח טו.) כמלות עצמם. והאמר
 הכתוב הדיק כזה את ראשו לא יפרע פי' לא
 יגלה החכמות שבראשו רק לריך להסחיר אותם
 מאד בשעה דיצורו עם צ"א * וצדיק לא
 יפרוס ר"ל ומדרגה האת שמוזיק עצמו תמיד
 לשפל ונבזה וכצוגד חלילה לא יפרוס רק יחזיק
 צמדה זאת לעולם *

ואיש כי יאכל קודש בשגגה בו' דהנה
 יעקב אבינו ע"ה אמר (בראשית כח, ט)

או יאמר אמור ואמרת דהכלל דדרך הדיק
 כשרונה להוכיח אדם אחד או
 צריך להיות האמירה הזו לכלל בני אדם ואז
 ממילא יוחל הדיבור לאיש הזה. וזה צא
 להורות הפסוק אמור ר"ל שיהא האמירה
 לכלל. ואמרת אליהם שיהא הדיבור יוחל לאחד.
 וזה פי' רש"י ז"ל להזהיר גדולים על הקטנים
 ר"ל שיהא הזהרה לכלל אף לגדולים כשרונה
 להזהיר על הקטנים וק"ל *

7 בע"א נראה לפרש דברי רש"י ז"ל להזהיר
 גדולים על הקטנים להיות כל האדם
 בשעה שעוסק בתורה או בתפלה או צאיזה
 דבר קדושה אז הוא בגדלות המוחין וכך הדרך
 הדיקים שלפני התפלה המה מיישבים עצמם
 ומוחין שלהם לפני מי הם מתפללים והקדושה
 ההיא מגביה המוחין צעת העסק זה אצל אחר
 התפלה או עסק הקדושה ההוא הוא נופל
 לקטנות המוחין צהילוכו צהצלי הזמן וזה אינו
 תכלית העבודה השלימה כי אדם צריך להיות
 תמיד בקדושה וצתהרה צלי הפסק רגע א' *
 לזה צריך לקשר עצמו כ"כ צעת הגדלות
 מתחצתו צהש"י צ"ה שיהי מתחצתו קשורה
 אף שילך ממנה * וזה להזהיר גדולים פי'
 בשעה שהם בגדלות * על הקטנים שישארו
 בקדושתם אף שיהיו בקטנות וק"ל * L

זגיתו על
 לה איזה
 כל גבה

אשר הם
 הכהנים
 רצו לצ'
 ולכפול
 אצותם
 ואת ולא
 פי' לא
 ז'. וזהו
 שיצטוו
 לל. וזהו
 היחוס
 הכפיל
 גל דבר
 *

יי ז"ל
 לים על
 להזהיר
 ים ר"ל
 (מתחומה)

מעצמו
 ובינה,
 יגיע לו
 בר הק'
 מהמדה
 יא סיוע
 (תנט).
 זשמרת
 הקרוב
 י, ועל
 הקלים

שארם דש בעקביו כחמורה שבחמורות, וע"ע סו"פ שמיני ד"ה א"י (רכח:), ובסוף אגה"ק של הרה"ק ר' זכריה מענדיל
 ז"ע (חסו:). וראה מש"כ בזה בישמח ישראל סו"פ אמור. מובא בלחזות בנועם. ו. בדרכי צדק אות נ כתוב יופ"א
 היה תלמיד עושה כן והוכיח מורי ורבי אותו דרך כלל, מובא בספר דרכי נועם עמוד נ. ובמאור ושמש פרשת דברים
 מביא מה שראה כזה אצל רבותיו הק' ע"ש, ושם מובא סיפור נפלא מהמחבר הק'. מובא בלחזות בנועם. ז. עיין
 בעבודת ישראל לחנוכה ולפרקי אבות פרק ד מש"כ בזה. ובאמרי יוסף ר"פ תצוה, מובא תיקון לזה. דבריהם מובאים
 בלחזות בנועם. ח. ראה בפרסם שער כג ערך שמן "כאשר תקבל המלכות השמן מצד החסד נקרא' שמן המשחה,
 והטעם כי תרגומו משחא דרבנות והוא לשון גדולה שהיא חסד". ט. עיין ברע"ט משה פרשת קרח מה שסיפר מהמחבר
 הק' "וכאשר עיני ראו ואזני שמעו מן מורי חמי זקיני הה"ק מו"ה אלימלך..". ובעי"ז מובא באמרי יוסף פרשת קדושים.
 דבריהם מובאים בלחזות בנועם. י. ראה כע"ז בפרשת שמיני ד"ה וזהו (רכז:). ומוסיף שם "ועי"ז מכניס קההור
 תשובה בהשומעים באמרם אם בארזים נפלה שלהבת מה יעשו אזובי קיר והם חוזרים בתשובה שלימה", וע"ע פרשת
 שלח ד"ה א"י דהנה (רצו:), "שהש"י מכניס בלבו שהוא חסר אף שאינו כן, כוונת השם הוא למען כאשר יוכיח את
 עצמו בפני כ"א שעדיין לא נתקנו מעשיהם כראוי, והוא מזכיר בפניהם את חסרוננו, עי"ז עולה על זכרונם קלקול
 מעשיהם, ויתאמצו לחזור בתשובה היטב ולתקן מעשיהם כראוי, ומזוהין עצמם בעבודה", ועיין בלקוטי שושנה ד"ה
 שתורה (תמט). ובאגה"ק של הרה"ק ר' זכריה מענדיל ז"ע (חסו:).

מובא איתאך צמח מאי צמח
 מכוון 310 ישרית

דברים רעים תוסיף השנאה, ואם לא תתחדש בעבודה דבר, יהיו שתיהן שוות עד שיבוא השכל ויכריע ביניהן, כי אם יהיה השכל טוב, תתחזק התאנה בשביל ההנאות הבאות ממנה. ואם תחלש האהבה תחזק השנאה ותלך הלוך וגדל ותמעט האהבה בכל יום.

קא

המלחמה בין האהבה והשנאה

ואיך לנהוג בזמני השנאה

ואחרי אשר גלינו סוד האהבה והשנאה, נאמר, כי צריך לבעל העבודה, להפיר בתחלת עבודתו, פי האהבה והשנאה נלקמות

דברי יוסר

לישרי לב

הרגשות חדשות המעודדות את האהבה. דברים רעים - הפרעות וסבל וקשיים הבאים כתוצאה מן העבודה. שתיהן שוות - האהבה והשנאה. השכל הטוב - ומבין את התועליות מן העבודה לאשורן. תתחזק התאנה - הרצון לעבודה. בשביל ההנאות - התועליות הבאות מהעבודה. קא. לבעל העבודה - הוא החסיד. אחרי אשר גלינו סוד האהבה והשנאה - בס' הישר לר"ת מבאר דישן אצל האדם תקופות שונות בעבודת ה', ישנם ימים שיש לו בהם התחזקות בעבודתו ית', ולעומת זה ישנם ימי התרשלות ונסיונות, והוא מכנה אותם בלשוננו "ימי האהבה" ו"ימי השנאה", ועיי"ש שכתב: האהבה והשנאה נלחמים פעם יגבר האחד ופעם יגבר השני, ע"כ. ואחרי התבוננות מרובה נראה שבכנותו לימים אלו ימי האהבה

והשנאה, גילה לנו סוד גדול ורם, ובמלים אלו כלול כל סוד האדם ושלמותו. מהותה של אהבה היא השתוות, כשאנו אומרים על שנים שהם אוהבים זה לזה המכוון הוא שיש לשניהם השתוות. ז"א שבמדותיהם ובתכונותיהם שוים הם זה לזה, וזה מאחדם ומקשרם יחד, ועל זה אנו אומרים שהם אוהבים איש לרעהו, ולהפך, כשאמר על מישהו שנאוי לנו, המכוון האמיתי הוא שאיש זה הוא בניגוד לתכונותינו, וההפכים ששולטים בינינו נקראים שנאה, וכו'. ואמרו באבות, בע"כ אתה נוצר ופ"ז ז"א שיצירתו של האדם הוא חיבור שני קצוות הרחוקות בתכלית הריחוק זה מזה, ואין ביניהם שום השתוות ושונאים זא"ז בתכלית והם הנשמה הק' והגוף וכו'.

שתיהן, פעם תגבר ה צריך בתחלת עבודתו האהבה בתחלתה, פי תשוב ותתחזק ותתחזק ותכבד השנאה, אל י ימים תחלוף. אלא אב שיש בעבודת הבורא האהבה. וכל אשר תלך בתחלת עבודתו להרוג בהפגם האהבה בלב ל ובראותו פי תמעט הן לבב יטריחו על נפש תסור השנאה. ויש ויקוצו במעשה ההוא יחזיקו במקצתו ולא המשפיל, בראותו פי

לישרי לב

ובדמיון כזה הם הנשמה והגוף גוברת מחלישה להגוף ולהפך תו וכו' עיי"ש. ודעת חכמה ומוסר

לשנאה. ותתחדש כנשר - ד ימים תחלוף - השנאה. נבע ככל שהעבודה תתקדם. בלאו

ספר הישר הנקרא

על פינוסית מ. א. ג. רוס

ז דָּבָר, יְהִי
יְהִי הַשְּׂכֵל
וְאִם תִּחְלַשׁ
הַבְּכָל יוֹם.

רִיף לְבַעַל
הַנְּלֻחֹת

זה והשנאה -
ו אצל האדם
ז ימים שיש לו
עומת זה ישנם
מכנה אותם
נאח", ועיי"ש
ים פעם יגבר
זרי התבוננות
לוימי האהבה
זה של אהבה
יש לשניחם
יחד, ועל זה
כוון האמיתי
וכו', ואמרו
זות בתכלית
ז' והגוף וכו'

שְׁתִּיחֶן, פֶּעַם תִּגְבֵּר הָאֲחַת וּפֶעַם תִּגְבֵּר הַשְּׁנֵיָהּ. וְעַל כֵּן אֵין
צָרִיךְ בְּתַחֲלַת עֲבוּדָתוֹ לְהִיּוֹת חוֹשֵׁשׁ אִם יִקּוּץ בָּהּ, כִּי זֶה מְשַׁפֵּט
הָאֲהָבָה בְּתַחֲלָתָהּ, כִּי תִגִּיעַ לְתַכְלִית יְדוּעָה וְתִחְדַּל, וְאַחַר כֵּן
תָּשׁוּב וְתִתְחַזֵּק וְתִתְחַדֵּשׁ כַּנֶּשֶׁר. וְאַחַר כֵּן אִם תִּחְלַשׁ הָאֲהָבָה
וְתִכְבַּד הַשְּׁנֵאָה, אַל יְהִי נוֹאֵשׁ מִן הָעֲבוּדָה, רַק יֵדַע כִּי לִקְץ
יָמִים תִּחְלוֹף. אֲלֵא אִם הָאָדָם נִבְעֵר מִדַּעַת, וְלֹא יִפִּיר הַהֲנָאוֹת
שֵׁשׁ בְּעֲבוּדַת הַכּוֹרָא, אִזּוּ יֵאָרִיכוּ יָמֵי הַשְּׁנֵאָה, וְיִמְעָטוּ יָמֵי
הָאֲהָבָה. וְכָל אֲשֶׁר תִּלָּךְ תִּתְחַזֵּק הַשְּׁנֵאָה. וְעַל כֵּן צָרִיךְ לְמִשְׁכִּיל
בְּתַחֲלַת עֲבוּדָתוֹ לְהִרְגִיל נַפְשׁוֹ בְּלֹאט לְבַל יִקּוּץ בְּעֲבוּדָה, כִּי
בְהִכָּנס הָאֲהָבָה בְּלֵב לַעֲשׂוֹת דְּבַר מִצְוָה, צָרִיךְ לְמַהֵר לַעֲשׂוֹתָהּ.
וּבְרֵאוֹתוֹ כִּי תִמְעָט הָאֲהָבָה וְתִתְחַיֵּל הַשְּׁנֵאָה, יֵשׁ אַנְשִׁים חֲכָמִי
לְבָב יִטְרִיחוּ עַל נַפְשָׁם וְלֹא יִנְיָחוּהָ לְהִקַּל מְעַלְיָהֶם, עַד אֲשֶׁר
תִּסּוּר הַשְּׁנֵאָה. וְיֵשׁ אַנְשֵׁי סָכָל לֹא יוּכְלוּ לְשַׁבּוֹר שְׁנֵאוֹתָם,
וְיִקּוּצוּ בְּמַעֲשֵׂה הַהוּא וְיִנְיָחוּהוּ עַד אֲשֶׁר יֵאָבֵד מְרֻשׁוֹתָם. וְאִלוּ
יִחְזִיקוּ בְּמַקְצָתוֹ וְלֹא יִנְיָחוּ הַכֹּל, לֹא יֵאָבֵד מֵהֶם. וְעַל כֵּן צָרִיךְ
הַמִּשְׁכִּיל, בְּרֵאוֹתוֹ כִּי תִכָּנס הַשְּׁנֵאָה בְּלִבּוֹ וְיִקּוּץ בְּעֲבוּדָה,

דברי יושר

לישרי לב

ובדמיון כזה הם הנשמה והגוף אם הנשמה
גוברת מחלישה להגוף ולהפך תחשך הנשמה
וכו' עיי"ש. ודעת חכמה ומוסר ח"א, כ"א.
תגבר האחת - והיא תשלוט וירגיש רק
אותה וזולתה תהיה נדחית לגמרי
בתקופה זו. לתכלית ידועה - עד גבול
מסוים. ותחדל - ואז תפנה מקומה
לשנאה. ותתחדש כנשר - המשיר את נוצותיו ואחר מחדש לו נוצות חדשות. לקץ
ימים תחלוף - השנאה. נבער מדעת - אין בו תבונה כלל וכלל. וכל אשר תלך -
ככל שהעבודה תתקדם. בלאט - לאט לאט. לבל יקוץ בעבודה - פי' כי אם לא ירגיל

אשר תלך תתחזק השנאה. ועל כן צריך למשכיל
בבית ה' יתחזק השנאה. ועל כן צריך למשכיל
בבית ה' יתחזק השנאה. ועל כן צריך למשכיל

לבל יניח כל המעשה, ואל יאמר, אניח הכל עתה, ואחרי כן אחזור אליו, כי, אם יניח הכל, יאבד מידו. ואם יחזיק ממנו במקצתו לא יאבד. כגון מי שנגזר אבר מאבריו, אם נגזר כל האבר מן הגוף, אין לו תקנה ואין לו רפואה. ואם נשאר האבר מערה בגוף, יש לו תקנה ויחזור לקדמותו כשירפאהו. וכן יש לבצל העבודה לעשות בכל עניני עבודתו. כגון הצומות, שאם יתחיל להתענות ימים מספר ואחר כן יקוץ בהם, אל ימנע עצמו מן הכל, רק יעשנה יום אחד בשבוע או אפלו יום אחד בחדש. וכן אם יתחיל להתפלל ויקוץ בתפלה, יתפלל ימים בשבוע או פעם אחת ביום. ואם יתחיל ללמד ויקוץ בה, יקרא מעט בכל שבוע. ודע, כי לא יקוץ אדם בשום מעשה רק בהתחלתו, וכשיאריך בו ימים ושנים, יהיה לו הכל מנהג ותדבק בו נפשו, ואף על פי שיש בו טרח גדול. כי כן נראה, כל המרגיל עצמו לאכל דבר שלא אכל מימיו, או דבר אשר ימאסנו, או דבר מר, אם יתנהג בו ימים אז לא יכבד עליו, ויהיה לו כמנהג וידבק בנפשו.

דברי יוסר

עצמו הרי שבתחילה האהבה תביאהו למהר ולעשות ואח"כ כשתבוא השנאה ותסור האהבה הוא עלול לעזוב העבודה לגמרי וכל מה שהשיג כבר יאבד ממנו, וע"כ ראוי לו להרגיל עצמו באופן שאפי' כשיבואו ימי השנאה לא יקוץ בעבודה ולא יעזבנה לגמרי. לבל יניח כל המעשה - לחלוטין. יאבד מידו - ויצטרך להתחיל הכל מהתחלה. לא יאבד - מה שכבר השיג עתה עתה. שנגזר אבר מאבריו - נחתך אבר מגופו. מעורה בגוף - מחובר עדיין לגופו. יתפלל ימים - איזה ימים ולא בכלם, אבל כשמתפלל, יתפלל ג' פעמים ביום. או פעם אחת ביום - אבל זה יעשה יום יום.

קב

על כן אומר, כי נ

קשים פי אם בעני

פי שהם קלים, יע

ובראותו פי תקוץ

הכל, כמו שפרש

ושאלת שלום, וז

וללות מתיים. אף

ולהמנע מכל תאו

והשבועה, והפעס

קב

בענינים קי

לעשותם - בשלמות כפי

- באופן חלקי. וכל אשו

בעבודתו. יוסיף עליה

תקוץ נפשו - מחמה

ושאלת שלום - להיות

כל אדם בסבר פנים יפות

- כדי לסייע בכל צרו

האונאה - אונאת ממון

והגזל - אף בפחות משו

המס"י (פ"א) כללו של ד

הממון רבה כן מכשלו

שיהיה אדם נקי מהם ב

ודקדוק רב צריך לו. וא

שהגיע כבר למדרגה

העבודת ה' המסייעים לעבודת ה'

להגברת האהבה
את האהבה. ואולי
בעירבוביא —
מכריע השכל?
אינם חיים וכי ב
את עצמו לצד ה:
אולם, ידיעו
בכוחה להפיג ה

וגם בהתקין
התקפותיו של ד
גם השכל הפשוט
לשלמות. והנה
אדם יש לו חמו
זה עצמו הוא כ
ידע, שבמה שיצ
זוכים אצלו. ודו
דבר נקי ובר לו
מצוות. ואין זה
נפשו בפרט, כי
בפרט ואין לה
מזה אנו ל
אנו מתביישים
בכבודנו שבהת
מתעוררת בנו
היא — לשכח
והנה דוק
התעלמנו מהשנ
ואותה צורה א
מתעוררת, למע
לטיול — סימן
עם התמדתו. ו
הנפשיים? ע"י
כאילו המשתכו
העמוקים — כ

סרק חמישי:

ימי האהבה וימי השנאה והיאוש

כל הנמצא תקופה ממושכת במקום תורה, מכיר היטב זמני העליה וזמני הירידה
המתחלפים תדיר. בזמן העליה — הצלחה, קלות התפיסה, הערות של קושיות
ותירוצים, כוונה בתפלה ויחסים טובים לחברים. ובזמן הירידה — קשיים בתפיסה,
סתימת המעינות, כבדות בתפלה וריחוק מחברים.

מצינו בספר הישר המיוחס לרבנו תם תאור למצבים אלה:

„כל מתחיל לעשות שום מעשה, אם יהיה לו במעשה ההוא שום הנאה, תכנס בו
התאוה. כי כן כל מעשה שיש בו שום הנאה תכנס בלבו האהבה ראשונה, ואחר
כן תסור ותכנס בלבו השנאה, ולקץ ימים תסור. וכן יתחלפו תמיד, יסור האחד
ויבא השני, אך אם תהיה הנאה העובד בעבודתו גדולה, ויש לו שכל,
תעמוד האהבה ימים רבים והשנאה ימים מספר. ואם לא יהיה לו שכל טוב
ואין לו בעבודתו הנאה גדולה, אז יבוא עליו ממנה הנאה מצד אחד ומהומה
מצד אחר, תעמוד האהבה ימים מועטים והשנאה תאריך ימים. וכאשר
יתחלפו פעמים רבות, אם יתחדשו לאדם חידושים טובים בעבודתו אז תוסיף
האהבה ותגדל. ואם יתחדשו דברים רעים — תוסיף השנאה. ואם לא יתחדש
בעבודה דבר, יהיו שניהם שוים עד יבוא השכל ויכריע ביניהם... ואחרי
אשר גילינו סוד האהבה והשנאה, נאמר, כי צריך לבעל העבודה להכיר
בתחלת עבודתו, כי האהבה והשנאה נלחמים שניהם, פעם יגבר האחד ופעם
יגבר השני, ועל כן אין צריך בתחילת העבודה להיות חושש אם יקוץ בה,
כי זה משפט האהבה בתחילתה, כי תגיע לתכלית ידוע — ותתדל, ואח"כ
תשוב ותתחזק ותתחדש כנשר. ואחר כן אם תחלש האהבה ותגבר השנאה,
אל יהיה נואש בעבודה, רק ידע כי לקץ ימים תתחלף... ועל כן צריך
המשכיל בראותו כי תכנס השנאה בלבו ויקוץ בעבודה, לבל יניח כל המעשה,
ואל יאמר אניח הכל עתה ואחרי-כן אחזור עליה, כי אם יניח הכל — יאבד
מידו, ואם יחזיק ממנו במקצתו — לא יאבד" (שער ו').

בוה מקיף ספר הישר את כל מהלך התקופות העוברות עלינו בעבודת ה'.
הננו לומדים מכאן, כי חלוף מצבי הרוח דבר טבעי הוא, ואין להתיאש כלל בהגיע
„ימי השנאה". כמרכן אין גם לצאת לגמרי מכל העבודה בימים אלו, „כי אם
יניח הכל — יאבד ממנו", אלא יקל לעצמו מעט, אבל „יחזיק ממנו במקצתו" בכל
מחיר, כי אז לא יפסיד את אשר השיג כבר. — שוב הננו לומדים מה הם הגורמים

סו רי טור

הנני לראות ולקבץ

ימי האהבה וימי השנאה והיאוש לה

להגברת האהבה והשנאה: ההנאה והחדוש. כל הנאה וכל חדוש ברוחניות מגבירים את האהבה, ואולם, גם בלי כל התחדשות לטובה, כאשר האהבה והשנאה משמשות בעירבוביא — יוכל אדם להכריע בעצמו ביניהן: „יבא השכל ויכריע“. כיצד מכריע השכל? כאשר השקפתו ברורה והחלטתו נחושה, כי חיים בלי רוחניות אינם חיים וכי בהכרח צריך ללמוד תורה ולהתעלות במצוות ובמדות — בזה יכריע את עצמו לצד האהבה, גם מבלי שהתחדשו לו חודשים ומבלי שמרגיש הנאה בתורתו. אולם, ידיעה זו לבדה, כי התחלפות ימי האהבה וימי השנאה דבר טבעי הוא — בכוחה להפיג הרבה מן היאוש והעצבות.

**

וגם בהתקיף היצר קשות — אין להתיאש ולהתעצבן. יתכן, כי דוקא מתוך התקפותיו של היצר הנגו לומדים, במה עלינו לעבוד, ובמה אנו נועדים לשלמות. גם השכל הפשוט יכול להבין, כי היצר מתקיף דוקא בנקודה אשר בה אנו ראוים לשלמות. והנה מגלה לנו אחד הגדולים בחכמת הנסתר, ר' צדוק הכהן ז"ל: „כל אדם יש לו חמדה מיוחדת, ובראותו דבר שחמדתו ותאותו גוברת ביותר — בדבר זה עצמו הוא כלי מוכן לקבל ברכת ה' אם ישוב אל ה' בכל לבו. — כל אחד ידע, שבמה שיצרו תוקפו ביותר, הוא כלי מוכן לאותם דברים ביותר להיות נפיים וחכים אצלו. ודברים שהרבה לפשוע בהם ידע, שהוא כלי מוכן להיות דוקא באותו דבר נקי ובר לבב! ולכן איתא בויקרא רבה (פ' כ"א) שבאבר שבו חטא בו יעשה מצוות. ואין זה רק תקון לעברה הקודמת, מדה כנגד מדה, אבל הוא גם תקון נפשו בפרט, כי כל אחד נברא לתקון איזה דבר פרטי, אשר בו נתיחדה נפשו בפרט ואין לה חבר“ (צדקת הצדיק סי' מט וסי' קפא).

מזה אנו לומדים כלל גדול, כיצד להתיחס אל עצמנו. בהתקיף אותנו היצר, אנו מתביישים בפני עצמנו, לא מפני הרע והשפלות שביצר, אלא מפני הפגיעה בכבודנו שבהתקפה זו. אנו החזקנו את עצמנו לאנשים רמי'המעלה — והנה מתעוררת בנו נטיה שפלה השמה לאל את הערכנו העצמית. לכן, כל מגמתנו היא — לשכח את הכשלון הזה בהקדם. והיתה כלא היתה...

והנה דוקא תגובה זו בלתי נכונה היא. התעוררות היצר מראה לנו, כי התעלמנו מהשכבות העמוקות של נפשנו אשר גם הן צריכות להשתתף בעבודתנו. ואותה צורה אשר בה הופיע היצר — סמל היא לענין רוחני הצריך תקנה. אם מתעוררת, למשל, במתמיד אחד תשוקה עזה לעזוב את לימודו באמצע ולצאת לטיול — סימן הוא, כי השכבות העמוקות בנפשו, מתחת לסף הכרתו, טרם השלימו עם התמדתו. וכי עליו לשים לב אליהן ולפיס אותן. כיצד מפייסים את הכחות הנפשיים? ע"י משא ומתן עם עצמו, לשכנע כחות אלה בהכרחיות ההתמדה — כאילו המשתכנע היה אדם אחר שצריכים לשכנעו. רק ההתעלמות מכחות הנפש העמוקים — מסוכנת היא!

L

בעצמו, וזהו אני ה', אני גימטריא ס"א - ונשארה עדיין הנו"ן המתייחד עם ג"ף לעשות ממנו נג"ף ח"ו, לכן הוצרכו לדם להיות לאות. וידוע כי אות הוא אות וי"ו"ג שהוא אות מילה, ד"ם וי"ו גימטריא חמשים, שהוא נו"ן של נגף. והיינו והיה הדם לכם לאו"ת ולא יהיה הנגף למשחית, ולא אאריך ברמזים והמבין יבין.

אותו הפטר זכרים לה', פירוש משפיעים כח לה' כביכול, ע"ד ועתה יגדל נא כח ה' (במדבר י"ד י"ז) טו.

יתנהג לעמי הארץ בסבלנות וכזה יוכה שיהיו בניו ת"ח

ובל פטר חמור של עמי הארץ
המתריון נגד תלמידי חכמים, תפדה בשה במדת סבלנות כשה, ואם לא תפדה ולא תסבול דבריו ותכעוס עליו, אזי וערפתו תגרום לו מיתה, ע"ד נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות (ברכות נ"ח ע"א) - וכל בכור אדם בבנין תפדה, כי אם תסבול מעמי הארץ ולא תכעוס עליהם תזכה שיהיו בניך בכורי אדם שהם תלמידי חכמים, דהרי אמרו חז"ל (נדרים פ"א ע"א) מפני מה תלמידי חכמים אין בניהם תלמידי חכמים מפני שמבזים את עמי הארץ. (מד"ה אל תאכלו עד כאן משנת עיבור תקס"ב לפ"ק).

צריך להשביח היצה"ר בנערותו כי בוקנתו קשה לבטל הרגלו

שבעת ימים מצות תאכלו (שמות י"ב ט"ו). פירוש שבעת ימים יהיה כל מאכלו קודש לה', אך העיקר תלוי להשביח שאור היצר הרע ביום הראשון בנערותו, כי חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנו (משלי כ"ב ו'). וההפך ח"ו כל אוכל חמץ בנערותו יכרת מיום הראשון עד יום השביעי, כי בוקנתו קשה לבטל ממנו חטאת הרגל נעוריו".

טעם התפילין הוא שתהיה השכינה על ראשו, ועוד שהם משמרים אותו מדבור חטא ועון

והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך
למען תהיה תורת ה' בפיך כי ביד חזקה הוציאך ה' ממצרים (שמות י"ג ט'). יש לדקדק לקמן (פסוק ט"ז) בשאלת הבן נאמר ג"כ כן, ושם לא כתיב למען תהיה תורת ה' בפיך. ועוד שם נאמר חזק יד וכאן נאמר יד חזקה. וי"ל כי יש ב' טעמים בתפילין, הא' להיות שכינת אל על ראש עמו, והקב"ה מגיח תפילין את ה' האמרת וה' האמירך (ברכות ו' ע"א) טו. ואמנם לולי תוקף הקדושה עכ"פ התפילין משמרים אותו מדבור חטא

זרכן פסח ים לדרכי ז' ה' באש ה' ובריות

אס"ן יים ת, ז' ס' א' יקב"ה ואות נ' ז' ע"י ים

גם צרכי גופו יהיו בקדושה לשם ה'

והעברת כל פטר רחם לה' (שמות י"ג י"ב). פירוש אפילו שיחה קלה שבין איש לאשתו תהיה לשם ה' (כחגיגה ה' ע"ב), וזהו פטר רחם לשון פוטר שפתיו שבענין הרחם יהיה לה'. וכל פטר שגר בהמה היינו עסקו בצרכי גופו יהיו הזכרים לה', פירוש יהיו אותן הדברים כל כך בקדושה עד שיהיו הם משפיעים כח בפמליא של מעלה, ויהיה

הימים (שב"ק פ"א), וכן ב"סדר חינוך הילדים" מבעל האסופות (פסקים והלכות מתורגם של חכמי אשכנז הראשונים, ראה אודות חיבור זה במוריה חוברת קע"ג אדר תשמ"ז). וראה עוד שו"ת מנחת יעקב סלה להג"ד יעקב כ"ץ (וילהרמסדורף, תצ"א) ל"א ע"ב. יג. עיין תיקון קי"ח ע"ב. יד. ראה עוד להלן ח"ד שבת הגדול דרוש ח (רכ"ה ג) ד"ה ועל, דרושים ואגדות ש"ב א' ד"ה פסוק, וע"ע שם קמ"א א' ד"ה עוד. טו. עיין ילקוט שלח רמז תשמ"ג. (שער יוסף). טז. ז"ל הש"ס שם: "אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב חייה בר אבין הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו, אמר ליה ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, ומי משתבח קודשא בריך הוא בשבחייהו דישראל, אין דכתיב

דרוש חתם סופר גלא
הגבורה (וסזנצווייז)
מכון חתם סופר

ועון, כמו שכתב הרב"י, וכמש"כ במקום אחר על מאמר (שבת מ"ט ע"א) תפילין צריכין גוף נקי"ח. וידוע שאמר רשב"י ראוי היה שיהיה לנו ב' פיות, כי אין ראוי להוציא דברי תורה מפה דובר נבלה (ירושלמי ברכות פ"א ה"ב). וידוע כי על ידי שלא היינו כדאים ליציאת מצרים עיי"ן נשאר אצלנו זוהמת הנחש"ט.

ועל כן אמר לנו הקדוש ברוך הוא שתהיה התפילין עלינו למען נהיה ראויים שתהיה תורת ה' בפינו ולא נטמא שפתינו, שהרי ביד חזקה הוציאנו

לבן הגדול
אומרים הטעם
שלא נטמא
שפתינו, אמנם
לבן הקטן
אומרים הטעם
שיהיה עלינו שם
ה'

ממצרים ולא היינו ראויים לכך, ואיכא למיחש שלא יהיו שפחותינו ראויים שתהיה תורת ה' בפינו, לולי התפילין המשמרים אותנו מכל גיבול פה - אמנם להבין הקטן לא נאמר טעם זה, ולא נפתח פה לשטן, אדרבא נאמר בהיפך כי בחזוק יד הוא לשון רוח הקודש, כמו בחזקת היד (ישעי' ח' י"א)², על כן אנו מניחין תפילין על דרך (דברים כ"ה י') וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך כ"א. (משנת עיבור תקס"ה לפ"ק).
L

ישראל וינצלו אח
ההיא עמם. והנה
ידוע להוציא ני
הכסף, וזה היה
כל עוד שעסקו
מיחד יהודים וכ
ממצרים, והיינו
עצמיותו של יוס
כוונתו לשם כך.
יכול לכוון אוו
מצות, היינו הנז
וק"ל. נ)

**ויסעו מסכות
המדבר**

בני ישראל נסעו
מתאות העולם
הזה והנו
בתמימות
בתכלית מניעת
התאות

תאות העולם ד
ומניעת התאות
וסוכות מרמזו יו
מהבית, כי בית
משא"כ סוכה. ו
במצרים בעיני
לישב שם בכנ
גלותם אמרו זכ
ה', ק"ו בן בנו
זה להם בחינת
יצאו משם אל
כי אם בקצה הו
שממה נחש שו
ולא אמרו אנד
ויסעו מסוכות
ותמימות בלי
באיתם כמו ו)
(משנ)

דרוש ה

לפרשת בשלח

ויקח משה את עצמות יוסף עמו (שמות י"ג י"ט). ואמרו חז"ל (סוטה י"ג ע"א) חכם לב יקח מצות (משלי י' ח'), שכולם נתעסקו בכסף וזהב ומשה לא נתעסק אלא בעצמות יוסף. יראה לי אעפ"י שהענין כפשוטו, מ"מ יש בו רמז במה שאמרו חז"ל פסוק יקח מצות לשון רבים, והלא לקיחת עצמות יוסף אינו אלא מצוה אחת. ועוד וכי ביות מצרים לאו מצוה רבה היא, ומקרא מלא דיבר הכתוב (שמות י"א ב') דבר נא באזני העם,

ביניה מצות
נתעסק משה

ואמרו חז"ל (ברכות ט' ע"א) שהוא לשון בקשה, וגם משה נצטוה על זה. ואפשר שיתורץ קושיא בירך חברתה, דמשה עשה גם שניהם היינו יקח מצות לשון רבים, אבל הם לא נתעסקו אלא בביזה ולא במצוה אחרת כלל.

בזמן שעסקו
ישראל בביזה
היה משה מיוחד
יהודים להוציא
ניצוצות
הקדושות
ממצרים ע"י
לקיחת הכסף

אבל לפי דרכנו נאמר, שבא לרמז במש"כ כבר כמה פעמים וילקט יוסף את כל הכסף (בראשית מ"ז י"ד), שעצם כוונתו בזה היה ללקט כל ניצוצות הקדושות ולהמשיכם למצרים ויבואו

(דברים כ"ו י"ז) את ה' האמרת היום וה' האמריך היום. יז. ל"מ. וז"ל הרמב"ם הלכות תפילין פ"ד הכ"ה: "קדושת תפילין קדושתן גדולה היא, שכל זמן שהתפילין בראשו של אדם ועל זרועו הוא ענין וירא שמים ואינו נמשך בשחוק ובשיחה בטילה ואינו מהרהר מחשבות רעות אלא מפנה לבו בדברי האמת והצדק". יח. עיין ח' חת"ס שבת שם (קס"ח ב') ד"ה וכיון. (שער יוסף). - וע"ע שם ק"ל ע"א (קט"ד ב') ד"ה תפילין. יט. עיין לעיל שובבי"ם דרוש א [ק"ו ד'] ד"ה הנמשל. כ. ז"ל רש"י שם: בהתגבר חבואה עלי, וכה"א (יחזקאל ג' י"ד) ויד ה' עלי חזקה, לשון נבואה. כא. עיין ברכות ו' ע"א. א. ראה לעיל ח' טבת דרוש כה [ק"ג א'] ד"ה דהנה, ובמצוין שם.

ב. ע"ע להלן ח"ג

על ישראל, וינצלו ממדת הדין שהקב"ה נוהג בו באותו עת עם אומות העולם".

ומבואר שפיר מה שאמרו שבשכר נשים צדקניות נגאלו אבותינו ממצרים, כי אף שבדאי היה להם זכויות לבני ישראל במצרים, אך מכל מקום היו זקוקים למדת הרחמים מיוחדת, שלא תשרה עליהם מדת הדין ששורה על אומות העולם באותו עת, לכן נתעורר מדת הרחמים עליהם בשכר נשים צדקניות שהן רחמניות, וזהו שאמרו חז"ל בשכר נשים צדקניות נגאלו אבותינו מצרים^ב.

ובזה יובן כי מכיון שהכה הקב"ה את המצריים במכת בכורות במדת הדין, וכמו שאמר הכתוב (יג, כג) ועבר ה' לנגוף את מצרים, והיו בני ישראל זקוקים לרחמים גדולים, שלא לתת למשחית לבוא לתוך בתיהם ח"ו, הוכרח להתעורר עליהם מדת הרחמים כדי שלא ינזקו ממדת הדין, והתעוררות זו של

מדת הרחמים, היתה בשכר נשים צדקניות שבדור. ויובן בזה מה שאמרה תורה, שרק בכורות מאם יתקדשו בקדושת הבכורה ולא בכור מאב, כדי לקבוע זכר לגס זה, שבשכר נשים צדקניות נגאלו אבותינו ממצרים, ובכח שעוררו את מדת הרחמים בזכותם, לא שלטה מדת הדין על בני ישראל במצרים, ונגאלו ממצרים.

דל קדש לי נאמר והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך (יג, ט). ואילו בפרשת והיה כי יביאך נאמר (טז טז) והיה לאות על ידכה ולטוטפות בין עיניך. ובב' דברים נשתנה הפסוק בפרשת והיה כי יביאך מהפסוק בפרשת קדש. כי בפרשת קדש נאמר והיה לך לאות, ואילו בפרשת והיה כי יביאך והיה לאות, ולא כתיב לך לאות. ועוד כי בפרשת קדש אמר הכתוב ולזכרון בין עיניך, ואילו בפרשת והיה כי יביאך נאמר ולטוטפות בין עיניך.

ח. ובה יש לבאר גם הכתוב (בראשית ב, יח) שאמר הקב"ה לא טוב היות האדם לבדו, כי האדם נברא במדת הדין ולא יתקיים בעולם, לכן אעשה לו עזר כנגדו שהיא האשה, שהיא תמתיק את הדין על ידי מדת הרחמנות שיש בה, ואז יוכל האדם להתקיים בעולם.

ט. ובדרך זה פירש החתם סופר מה שאמר הכתוב (יג, יז) והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת, ודייק למה לא אמר הכתוב הלשון מה זה. וביאר על פי התוס' (פסחים קט"ז ע"ב) כי גאולת מצרים היה בבחינת נקבה שיש לה צער לידה הכי נמי יש אחריה עור צער ע"כ, וזהו מה שהכתוב מבאר והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת, מרוע היתה הגאולה בלשון נקבה דוקא, שיש אחריה צער. ואמרת אליו כי בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים, שלא היו בני ישראל ראויים לגאולה, ונגאלו קודם זמן הקצוב, ועל כן הלכו עוד בגולה כידוע, וזהו בחזק יד הוציאנו ממצרים עד כאן דבריו. ולפי דברינו יש לומר ששאלת הבן למה היה הגאולה בלשון נקבה, ואמרת אליו שכיון שהוציאנו בחזק יד היינו שהי' שורר במדת הדין. על כן היו זקוקים ללשון נקבה לעורר את הרחמים.

יש לדעת מדוע הפסוק
יש לבאר כי שני האדם העולו למעלה מזו. כי ע היא למען תהיה שהתורה הקדוש עליו גם להש וללמד תורת ה' מתחילה אמר ה' כי מתחילה יהיו לאות על ירך ול את דברי התורה בפ' ואילו ב הוסיף ואמר למ ה', ותורת ה' ש התפילין לאות לו לאות אלא לאחרים, ולזאת לטוטפות, להשפ רש"י מה שפיר דיבור כעין שכ אל דרום, ומלש תסיפו, שהיא ל ולכן אמר הכת התפילין לאות, בדרגא זו אין לעצמו, אלא לטוטפות בין מתו
לא] והיה ל
בו

הרב"ג ל משה צבי אריה ב"ר ש"ס
אכצנאיק מוצי"ק
הגבורה סאטמאר

ה בשכר נשים
בזה מה שאמרה
מאם יתקדשו
בכור מאב, כדי
שבשכר נשים
ו ממצרים, ובכח
מים בזכותם, לא
י ישראל במצרים,
צרים.

והיה לך לאות
וזכרון בין עיניך
והיה כי יביאך
לאות על ידכה
ב' דברים נשתנה
יביאך מהפסוק
שת קדש נאמר
בפרשת והיה כי
כתיב לך לאות.
ו אמר הכתוב
ו בפרשת והיה
זאת בין עיניך.

האדם נברא במדת
הדין על ידי מרת

זמר מה זאת, ודייק
מצרים היה בבחינת
זיה כי ישאלך בנך
אליו כי בחזק יד
ן הלכו עוד בגולה
למה היה הגאולה
היו זקוקים ללשון

ויש לדעת מדוע שינתה התורה בין שני
הפסוקים האלו.

ויש לבאר כי שני פרשיות אלו הם בחינת
האדם העולה ממדריגה למדריגה זו
למעלה מזו. כי עיקר כוונת מצות תפילין
היא למען תהיה תורת ה' בפיו, ולאחר
שהתורה הקדושה שגורה בפיו, מוטל
עליו גם להשפיע מתורתו לאחרים
וללמדם תורת ה'. וכזה יבואר הכתוב כי
מתחילה אמר והיה לך לאות על ידך,
כי מתחילה יהיו התפילין שהם תורת ה'
לאות על ידך ולזכרון בין עיניך, ללמוד
את דברי התורה, עד שתהיה תורת ה'
בפיו. ואילו בפרשת והיה כי יביאך
הוסיף ואמר למי שכבר התעלה בתורת
ה', ותורת ה' שגורה בפיו, או אז יהיו
התפילין לאות על ידך, ולא רק תהיה
לו לאות אלא שעליו להשפיע גם
לאחרים, ולזאת אמר שתהיה תורתו
לטוטפות, להשפיע לאחרים, כמו שכתב
רש"י מה שפירש מנחם, שהוא מלשון
דיבור כעין שכתוב (ישוקאל כה, ט) והטף
אל דרום, ומלשון הכתוב (מיסה ג, ו) אל
תטיפו, שהיא שיטיפ מתורתו לאחרים,
ולכן אמר הכתוב כי בדרגה זו יהיה
התפילין לאות, ולא אמר לך לאות, כי
בדרגה זו אין התפילין לאות רק לו
לעצמו, אלא לאות לאחרים, והיא
לטוטפות בין עיניך, שמטיף ומשפיע
מתורתו לאחרים.

לא] והיה לאות על ידכה וגו' כי
בחזק יד הוציאנו ה'

ממצרים (יג, טו). ודרשו חז"ל (מנחות ל"ז
ע"ב) ממה שנאמר ידכה, ולא נאמר ידך,
שמצות הנחת תפילין של יד, היא על
יד כהה. והקשו המפרשים (עי' גלור המייס
הקדוש) שהרי לאחר מכן נאמר כי בחזק
יד הוציאנו ממצרים, שהקב"ה הטת את
ידו החזקה על מצרים להכות אותם
בעשרה מכות, ואם כן יש להבין מדוע
מניחים תפילין על יד כהה, ולא על יד
החזקה שהוא היד שהכה הקב"ה בהם
את המצריים.

ונראה שהרי אמרה תורה (דברים ט, יד -
ט) ושכחת את ה' אלקיך
המוציאך מארץ מצרים וגו' ואמרת
בלבבך כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל
הזה וזכרת את ה' אלקיך כי הוא הנותן
לך כח לעשות חיל וגו', כי עיקר זכירת
יציאת מצרים, היא הזכירה שה' הוא
הנותן לך כח, שזאת עיקר תכלית כל
התורה להשכיל ולדעת שאין יד האדם
משגת כלום, וכל הכח והחיל שהוא
עושה הכל מידו יתברך שמו. וזה טעם
הנחת תפילין על יד כהה, שיזכור האדם
שידו יד כהה היא, והוא אין בידו שום
כח לעשות חיל, ורק הקב"ה שהוא הוציא
את ישראל ממצרים בחזק יד, הוא יש
לו חזק יד לעשות חיל.

ושמא תתיירא שעל ידי זה תרד
מגדולתך בעיני אומות העולם,
על זה אמר הכתוב (דברים כה, י) וראו כל
עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו
ממך, ואמרו חז"ל (נדרים ו' ע"ב) רבי
אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש,

את החיל הזה, ואילו התפילין של ראש,
היא לאות לאחרים שיראו עמי הארץ
ויראו ממך. L

הרי שהתפילין של יד היא לך לאות,
לדעת שה' אלקיך הוא הנותן לך כח
לעשות חיל, ולא כחך ועוצם ידך עשה

בשלח

ובכלל אינו מובן וכי לא בטחו בני
ישראל בה', שהוציאם ממצרים
ועשה להם נסים ונפלאות גדולות
במצרים, ויעשה להם נסים גם כשיעמדו
הפלשתים עמם במלחמה.

אלא כי לאחר שנוכחו בגודל חסדי
עליהם מה שעשה להם במצרים,
בטחו בני ישראל בה', וידעו כי הוא
שליט ורב על כל המעשים, ובודאי אלא
שמכל מקום היה פגם באמונתם, כי היה
אמונתם על דרך שאמרו חז"ל (נכס"ט)
ע"פ נעין יעקב גנבא אפום מחתרתא
רחמנא קרי, שהוא בוטח בהקב"ה
שיושיעו בכחו ועוצם ידו, ואף שידוע
הוא שלולא עזרת הבורא יתברך אין
בידו לעשות מאומה, מכל מקום הוא
מייחס חשיבות למעשיו, ותולה הצלחתו
במעשי ידיו, שמכח חכמתו וזריזותו
וכדו' הצליחה ידו, ומשתף מעשי ידיו
לשם שמים.

כך היתה אמונת בני ישראל כיציאתם
ממצרים, כי על אף שנוכחו בגדולת

[א] ויהי בשלח פרעה את העם
ולא נחם אלהים דרך
ארץ פלשתים ונו' פן ינחם העם
בראותם מלחמה (יג, יז). ויש להבין
מה שאמר הכתוב דכשיראו בני ישראל
את המלחמה יתנחמו על יציאתם
ממצרים, הלא בפסוק שלאחר מכן
נאמר וחמושים עלו בני ישראל ממצרים
ופרש"י מזוינים, הרי שיצאו ישראל
ממצרים חמושים ונכונים למלחמה,
וידעו את אשר לפנייהם כי עתידים
המה לעמוד בקשרי מלחמה, ואם כן
מה טעם הי זו שעתה יתייראו
ממלחמה.

גם יש להבין מה שהוצרך הקב"ה
לסובבם דרך המדבר, הלא בידו
שהוא שליט על כל העולם, להפיל חיל
ורעדה על הפלשתים ויראו לצאת
למלחמה עם ישראל, ושוב אין מה
להתיירא שבני ישראל ישובו למצרים,
ולשם מה הוצרך הקב"ה לסובבם דרך
המדבר.